

KSZTAŁTOWANIE UMIEJĘTNOŚCI KOMUNIKACJI W JĘZYKU OBCYM POPRZEZ ŁĄCZENIE METOD TRADYCYJNYCH I METOD WYKORZYSTUJĄCYCH NOWE TECHNOLOGIE

Materiał dydaktyczny dla obszaru nauczania JĘZYKOWEGO
opracowany w ramach projektu „Szkoła Ćwiczeń w gminie Barcin”

Język angielski w klasach IV-VIII szkoły podstawowej

Izabella Forgiel, Katarzyna Wachowska

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Autorki:

Izabella Forgiel

Katarzyna Wachowska

Wydawca:

Euro Innowacje sp. z o.o.

Publikacja została opracowana w ramach projektu pt. „Szkoła Ćwiczeń w gminie Barcin”, realizowanego w partnerstwie przez Gminę Barcin (Beneficjent projektu) oraz Euro Innowacje sp. z o.o. (Partner projektu).

Projekt jest finansowany ze środków budżetu państwa oraz Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), II Osi Priorytetowej *„Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji”*, Działania 2.10 *„Wysokiej jakości system oświaty”*.

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL).

Spis treści

WSTĘP	4
CEL PUBLIKACJI	6
1. Łączenie wiedzy z różnych przedmiotów na lekcji języka obcego – CLIL	7
1.1. Zasady stosowania CLIL	9
1.2. Strategie stosowane na lekcjach z wykorzystaniem CLIL	11
1.3. CLIL a kompetencje kluczowe	13
1.4. Wady i zalety stosowania CLIL	15
2. Metoda dramy – tradycja czy innowacja	17
2.1. Zalety stosowania dramy	21
2.2. Niebezpieczeństwa podczas stosowania metody dramy	22
2.3. Jak cieszyć się dobrymi efektami pracy metodą dramy?	24
2.4. Wybrane techniki i ćwiczenia z wykorzystaniem metody dramy na różnych etapach lekcji	25
2.4.1. Dramatyczne wejście	26
2.4.2. Popatrz i podziel się	27
2.4.3. Pejzaż dźwiękowy	27
2.4.4. Akcja - narracja	28
2.4.5. Pantomima narracyjna/PANTOMIMA	28
2.4.6. Rzeźba / Obraz	29
2.4.7. Śledzenie myśli	29
2.4.8. Dialog / Wywiad / Odgrywanie ról	30
2.4.9. Gorące krzesło	31
2.4.10. Rola na ścianie	31
2.4.11. Wydanie	31
2.4.12. Rekwizyty	32
2.4.13. Płaszcz eksperta	32
2.4.14. Zmiana ról	33
3. WebQuest – wprowadzenie do metody, wady i zalety	34
3.1. WebQuest narzędziem konstruktywizmu i konektywizmu	36
3.2. Jak przygotować WebQuest – rodzaje i struktura WebQuestów	39
4. Wykorzystanie narzędzi ICT w nauczaniu	43
5. Wybrane czynniki wpływające na przyswajanie wiedzy na lekcjach języków obcych (i nie tylko)	51
5.1. Rola motywacji w procesie uczenia się języka obcego	52
5.2. Rola dostosowania metod pracy i doboru materiałów do indywidualnych potrzeb uczniów	55
5.3. Atmosfera na lekcjach	56
PODSUMOWANIE	59
BIBLIOGRAFIA Z UWZGLĘDNIENIEM NETOGRAFII	61
WYKAZ ILUSTRACJI	65
WYKAZ TABEL	66

WSTĘP

W dobie globalizacji znajomość języka angielskiego stała się już pewnym standardem. Język powinien być zatem postrzegany jako narzędzie do zdobywania informacji i dzielenia się nimi, co za tym idzie – nauka języka to nie tylko zapamiętywanie słówek czy struktur gramatycznych dla nich samych. Kształcenie w zakresie języka obcego na II etapie kształcenia obejmuje tworzenie i wykorzystanie zadań językowych, które pokazują przydatność języka obcego podczas realizacji własnych celów, pomagając w odkrywaniu i rozwijaniu swoich pasji. Co więcej, realizacja celów komunikacyjnych w języku angielskim przyczynia się do rozwoju kompetencji społecznych i podnoszenia świadomości znaczenia języka w różnych dziedzinach życia społecznego. Może to przełożyć się nie tylko na sukces podczas egzaminu ósmoklasisty, ale i w przyszłości na sukces w realizacji celów zawodowych.

Jak przypomina nam podstawa programowa: „Należy mieć świadomość, że wiele technik stosowanych podczas zajęć z języka obcego nowożytnego, np. planowanie i analizowanie zasobu środków i umiejętności językowych posiadanych i wymaganych do wykonania danego zadania językowego, twórcze wykorzystanie języka, traktowanie popełnionego błędu jako narzędzia rozwoju własnych umiejętności językowych, wykorzystywanie domysłu językowego w procesie rozumienia tekstu słuchanego i czytanego, odkrywanie wzorców i formułowanie reguł, sprzyja nie tylko rozwojowi umiejętności językowych, ale przyczynia się do rozwoju umiejętności rozumowania w ogóle. Zajęcia z języka obcego nowożytnego, dla których naturalne i pożądane są ćwiczenia bazujące na pracy w parach lub w grupach, dają również doskonałą możliwość rozwijania tzw. umiejętności miękkich, w tym umiejętności współpracy, oceny mocnych i słabych stron własnych oraz kolegów/koleżanek, docenianie wkładu pracy kolegów/ koleżanek np. w ramach pracy projektowej.”

(Dz.U. z 2017 r., poz. 356: 81)

Treści publikacji stanowią zatem zachętę do wykorzystania metod łączących wiedzę z różnych dziedzin i dynamicznie rozwijających społecznie ucznia - realizacji prac projektowych, krótko i długo terminowych, łączących znajomość języka z interesującymi uczniów dziedzinami. Wskazane zostały podstawy teoretyczne, zalety i korzyści, a także przykłady zastosowania w praktyce metod stawiających uczniów w para-rzeczywistych sytuacjach: metody CLIL (*Content and Language Integrated Learning*, czyli metody zintegrowanego nauczania przedmiotu oraz języka obcego), metody *WebQuestu* i metody Dramy oraz propozycje praktycznego ich zastosowania, również we współpracy z nauczycielami innych przedmiotów.

CEL PUBLIKACJI

Celem publikacji jest inspirowanie do aktywnego i kreatywnego wykorzystania wybranych metod wprowadzających ucznia w prawdziwy świat w towarzystwie języka obcego, w formie innowacyjnych rozwiązań organizacyjno-dydaktycznych w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w obszarze języka obcego.

Pragniemy promować metody aktywizujące, pozwalające na łączenie treści międzyprzedmiotowych, wykorzystanie najnowszych technologii, tworzenie sytuacji zbliżonych do rzeczywistych i wymuszających konieczność budowania relacji społecznych oraz rozwoju myślenia krytycznego. Wszystkie te umiejętności niezbędne są bowiem naszym uczniom by byli w stanie dobrze realizować wyznaczone im w przyszłości, już w pracy, zadania.

Aspektem, na który również warto zwrócić uwagę, jest wpływ motywacji na działania ucznia. To ona często staje się głównym czynnikiem, który wzbudza zainteresowanie, wzmacnia sumienność wykonywania zadań, chęć samorealizacji i zdobywania wiedzy. Nie bez znaczenia jest również stworzenie odpowiedniej atmosfery na lekcjach, która ułatwia realizację celów, w czym pomocne stają się przedstawione w pracy metody.

1. Łączenie wiedzy z różnych przedmiotów na lekcji języka obcego – CLIL

Globalizacja, wymusza od współczesnego nauczyciela zupełnie inne podejście do nauczania języków obcych niż dekady temu. Odległe podróże, które jeszcze niedawno były ulotnym marzeniem, obecnie są dla wielu rodzin w zasięgu ręki. Dostęp do informacji jaki dawniej zapewniała wyłącznie prasa i literatura w postaci książek czy encyklopedii współcześnie gwarantuje Internet. Komunikacja za pośrednictwem mediów społecznościowych, forów, komunikatorów i wszelkich innych sposobów jest na tyle łatwa i ogólnodostępna, że w mgnieniu oka jesteśmy w stanie przekazać informacje do ludzi na całym świecie, a także uzyskać niezbędne dla nas dane. Co więcej, zmieniający się charakter rynku pracy, który jest otwarty na pracowników z innych krajów potęguje potrzebę zdobywania wiedzy, a także swobody wypowiedziania się w językach obcych. Jeszcze kilkanaście lat temu komunikatywna znajomość języka obcego była dużym atutem na rynku pracy, obecnie sprawna komunikacja zarówno w języku angielskim, który stał się językiem uniwersalnym, ale również w innych językach obcych stała się umiejętnością kluczową. Jednocześnie stanowi ona ogromny motywator do poznawania mowy innych społeczności. Otwiera bowiem nowe możliwości i perspektywy na przyszłość.

Zmieniający się świat wymusza na szkole poszukiwanie nowych form i metod przekazywania wiedzy w sposób bardziej naturalny, efektywny i przyjazny dla uczniów. Jedną z nich jest CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) czyli zintegrowane nauczanie przedmiotowo językowe, które może pomóc dzieciom w osiągnięciu oczekiwanego lub odpowiedniego poziomu językowego. Zgodnie z dr Anną Parr-Modrzejewską i dr Weroniką Szubko-Sitarek zastosowanie metody CLIL w nauczaniu języków obcych sprawia, że: „Język obcy przestaje być (...) traktowany przez uczniów jako kolejny przedmiot szkolny, a staje się niejako

narzędziem, dzięki któremu mogą oni poznawać atrakcyjne dla nich treści dostępne tylko w tym języku. Jednocześnie przyswajany materiał przedmiotowy, poddany głębszej analizie, nabiera większej wagi i jest lepiej zapamiętywany” (Parr-Modrzejewska, Szubko-Sitarek, 2019: 17). Uczenie tą metodą może stać się dla uczniów intuicyjnym i bardzo naturalnym sposobem zarówno nauczania, jak i uczenia się ze szczególnym naciskiem na komunikację oraz nabywanie kompetencji przyszłości.

Zintegrowane podejście do procesu edukacyjnego stawia przed uczniem dwa cele: jednoczesne poznanie treści przedmiotowych oraz opanowanie języka obcego, w którym odbywa się nauka (Coyle, Hood i Marsh 2010). W związku z tym, że CLIL łączy edukację przedmiotową z językiem innym niż język ojczysty uczniów, ma on wiele elementów zbieżnych z innymi programami takimi jak:

- **Immersja językowa**, to forma edukacji zapoczątkowana w Kanadzie, która ma na celu nauczanie języka większości narodowej regionu. W Europie z takiego modelu korzysta Estonia.
- **Nauczanie języków mniejszości narodowych**, dotyczące głównie migrantów w wysoko rozwiniętych krajach Zachodu, jak np. nauczanie języka polskiego dzieci migrantów w Wielkiej Brytanii.
- **Nauczanie dwujęzyczne (bilingwalne)**, czyli nauczanie z wykorzystaniem dwóch języków wykładowych.
- **Edukacja poprzez język obcy** najczęściej w krajach postkolonialnych, gdzie językiem edukacji pozostaje język kolonizatora, np. język angielski czy francuski (kraje Afryki Subsaharyjskiej). W krajach wielojęzycznych językiem edukacji może być język najliczniejszej grupy ludności (swahili jako język edukacji w Tanzanii).

- **Nauczanie matematyki i przedmiotów ścisłych z wykorzystaniem języka angielskiego** to programy, wprowadzane w takich krajach jak Malezja czy Katar. (Ball i in. 2015)

Cechą, która odróżnia CLIL od powyższych programów jest to, że metoda CLIL odnosi się do konkretnej szkoły lub grupy i nie jest obowiązkowa.

1.1. Zasady stosowania CLIL

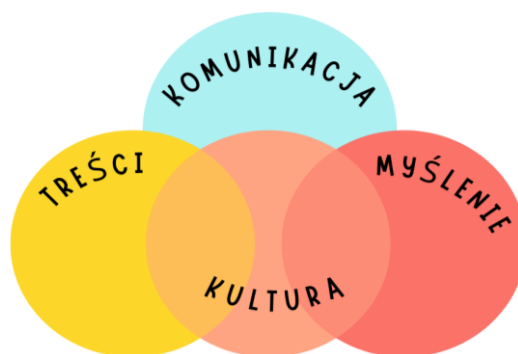
Uczenie się struktur językowych, przyswajanie nowego słownictwa czy ćwiczenie zagadnień gramatycznych nie musi odbywać się w sposób bezpośredni, ale niejako „przemycony” poprzez zastosowanie metody CLIL. „Najważniejsze na lekcjach CLIL są nowe treści, np. poznanie zasady działania nowego urządzenia, elementów kultury dalekiego kraju, zasad dobrego wychowania, zrozumienie, dlaczego kobiety w krajach arabskich noszą specyficzne stroje lub wykonanie egzotycznej potrawy itd. Metodę CLIL można wykorzystać w każdej dziedzinie wiedzy – od historii, przez kulturę, po fizykę i nauki przyrodnicze. Treść musi być ciekawa i aktualna, wówczas język staje się medium, narzędziem służącym do zdobycia nowej, interesującej wiedzy”. (Janus-Sitarz 2014)

Planowanie lekcji zgodnie z metodą CLIL powinno być oparte na czterech elementach (tzw. 4C – *Content, Cognition, Communication, Culture*). (Coyle 2010: 41):

- **treści** (*content*) – to zarówno zdobywana wiedza i umiejętności, jak i ich użycie przez ucznia;
- **myśleniu** (*cognition*) – treści przedmiotowe są ściśle powiązane z uczeniem się i myśleniem. Procesy te wymagają wsparcia językowego;

- **komunikacji** (*communication*) – język jest narzędziem w poznawaniu wiedzy. Dzięki niemu możliwa jest interakcja między uczniem a nauczycielem oraz między samymi uczniami;
- **kulturze** (*culture*) – świadomość zarówno różnic jak i powiązań międzykulturowych, które są obecne w każdym języku (Ilustracja 1.).

Ilustracja 1. Filary metody CLIL, źródło: opracowanie własne

W związku z tym, że zasadniczym celem zintegrowanego kształcenia językowo-przedmiotowego jest rozwijanie umiejętności odpowiedniego użycia języka obcego jako narzędzia poznawania treści z innych dziedzin można wyróżnić kilka podstawowych zasad, na których powinna bazować lekcja z wykorzystaniem CLIL.

- 1) Treści przedmiotowe służą przyswajaniu wiedzy, jej współtworzeniu i zrozumieniu, a także wykształceniu odpowiednich umiejętności.
- 2) Treści przedmiotowe, powinny zostać przeanalizowane pod kątem wymaganej do ich wprowadzania znajomości języka obcego, a co za tym idzie są ściśle związane z procesami uczenia się i myślenia.
- 3) Procesy myślenia należy przeanalizować pod kątem wymagań językowych stawianych uczniom.

- 4) Nauka języka powinna odbywać się w określonym kontekście, przez przetwarzanie treści przedmiotowych, w oparciu o procesy poznawcze.
- 5) Interakcja podczas zajęć pełni istotną rolę w procesie uczenia się zarówno języka jak i treści.
- 6) Niezbędne jest rozwijanie świadomości interkulturowej.
- 7) Zintegrowane kształcenie językowo-przedmiotowe powinno uwzględniać istniejące w nim możliwości i ograniczenia. (Pawlak 2010)

1.2. Strategie stosowane na lekcjach z wykorzystaniem CLIL

Bazując na poszczególnych umiejętnościach językowych można wymienić następujące strategie uczenia się języka obcego w CLIL (Bentley 2010):

- 1) Strategie dotyczące przetwarzania materiału językowego:
 - rozpoznanie typu tekstu (ulotka, artykuł, itp.);
 - rozpoznanie celu, w jakim został napisany/nagrany tekst (udzielenie informacji, porady, itp.).
- 2) Stosowanie technik ułatwiających czytanie ze zrozumieniem:
 - wyszukanie konkretnych informacji w tekście (*scanning*);
 - czytanie tekstu w celu zrozumienia jego ogólnego sensu (*skimming*);
 - analizowanie tekstu pod względem leksykalnym i gramatycznym, w tym:
 - przewidywanie znaczenia słów kluczowych oraz tego, o czym jest dany tekst;

- odgadywanie znaczeń nowych słów (np. przy wykorzystaniu kontekstu czy ilustracji);
- świadomość faktu, że nieznanostwo danego sowa nie przekreśla rozumienia tekstu;
- odkrywanie i stosowanie reguł językowych poprzez analizę tekstu lub poszczególnych zdań;
- odpowiedzi na pytania do tekstu (sprawdzające rozumienie);
- opowiadanie tekstu własnymi słowami;
- przewidywanie zakończenia opowiadania;
- tworzenie pytań do tekstu;
- wyrażanie swojej lub wspólnej opinii o przeczytanym/wysłuchanym tekście;
- wykonanie notatki wizualnej do tekstu.

3) Stosowanie technik samodzielnego uczenia się słownictwa, takich jak:

- fiszki językowe;
- mapy myśli;
- skojarzenia;
- pisanie dziennika lub krótkich opowiadań;
- powtarzanie na głos.

4) Strategie w zakresie mówienia i pisania:

- praktyczne wykorzystanie uzyskanych przez siebie informacji w mowie i piśmie;
- wybranie i zastosowanie odpowiednich środków leksykalnych w celu opowiedzenia i opisanja treści;
- dyskusja o środkach językowych i przejście od nieformalnej (mówionej) do bardziej oficjalnej (pisanej) formy używania języka;
- analiza tekstu pod względem jego funkcji;

- analiza leksykalna dotycząca wyboru słownictwa odpowiednio do omawianych/opisywanych treści.
- 5) Strategie dotyczące przetwarzania materiału językowego (pracy z tekstem)
- dostrzeganie różnic w wypowiedzi mówionej i pisanej również w stosunku do treści/przedmiotu, o których mowa;
- ocena omawianego/napisanego tekstu.

1.3. CLIL a kompetencje kluczowe

Zastosowanie metody CLIL na lekcjach języków obcych niewątpliwie daje nauczycielom sposobność rozwoju wszystkich kompetencji kluczowych:

- **kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji**

Uczniowie tłumaczą materiał leksykalny w postaci pojedynczych słów czy zwrotów jak i dłuższych fragmentów tekstu z języka obcego na język ojczysty, negocjują w trakcie pracy w grupach (*code switching*), gdy użycie języka polskiego pozwala na szybsze osiągnięcie celu lub sprawdzenie zrozumienia trudniejszych elementów zadania.

- **kompetencje językowe**

Praca na lekcji, poznawanie, przekazywanie i pogłębianie wiedzy opierają się o język obcy, który jest podczas lekcji głównym narzędziem. Uczniowie odczytują i wysłuchują teksty w języku obcym, udzielają w nim również odpowiedzi na pytania, wykonują instrukcje. Właściwie wszystkie czynności podczas zajęć są oparte nie na języku ojczystym, ale właśnie obcym.

- **kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii**

Niewątpliwie lekcje CLIL bardzo często bazują na treściach związanych z nauczaniem matematyki, geografii, biologii, chemii lub fizyki. Uczniowie poznają tajniki świata roślin i zwierząt, zasady funkcjonowania różnych urządzeń, życie kosmonautów w przestrzeni kosmicznej czy informacje związane ze zdrowym odżywianiem się. Innymi słowy, na lekcjach języka obcego poruszane są tematy z życia codziennego - bliskie uczniom lub nowe, które wzbudzają ich zainteresowanie.

- **kompetencje cyfrowe**

Materiały wykorzystywane na lekcjach są często zaczerpnięte z Internetu, a uczniowie poszukują informacji w sieci, przygotowują prezentacje multimedialne lub inne dokumenty. Lekcja CLIL wspiera więc także kompetencje informatyczne.

- **kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, kompetencje obywatelskie i kompetencje w zakresie przedsiębiorczości**

Poprzez pracę w parach lub grupach rozwijane są kompetencje społeczne uczniów. Uczniowie rozbudzają swoją inicjatywność poprzez samodzielne podejmowanie decyzji dotyczących procesu uczenia się i samorealizacji. CLIL przyczynia się również do rozwoju umiejętności uczenia się, ponieważ nauka treści przedmiotowych poprzez język obcy wymaga większego wysiłku ze strony ucznia.

- **kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej**

Poprzez język nauczane są przedmioty humanistyczne i artystyczne, co więcej uczniowie poznają wiele faktów z kultur innych narodów świata, ich zwyczaje i tradycje.

1.4. Wady i zalety stosowania CLIL

Wprowadzenie zintegrowanego nauczania przedmiotowo językowego na lekcjach języków obcych jest metodą, która ma zarówno mocne, jak i słabe strony. Podczas pracy tą metodą nauczyciel powinien być świadomy, na jakie problemy może napotkać, aby w jak największym stopniu je zniwelować, a także jakie korzyści z niej czerpać, aby uzyskać oczekiwane rezultaty.

Tabela 1. przedstawia podstawowe zalety i wady tej metody.

Przedstawione w poniższej tabeli mankamenty i walory metody CLIL są ważną wskazówką dla nauczyciela, zanim rozpocznie pracę z jej wykorzystaniem. Na uwagę zasługuje fakt, że zintegrowane nauczanie językowo-przedmiotowe może być początkowo czasochłonne, jednakże raz przygotowane materiały posłużą wielokrotnie podczas zajęć w różnych grupach. W dobie Internetu brak podręczników bazujących na CLIL nie powinien demotywować nauczyciela, gdyż znalezienie ciekawych i przydatnych materiałów nie stanowi obecnie problemu. Dodatkowo, coraz więcej podręczników zawiera tematy oparte o tę metodę. Oczywiście CLIL wymaga własnych rozwiązań dydaktycznych, ale z perspektywy pracy w szkole warto podkreślić, że każda lekcja musi być dostosowana do indywidualnych możliwości uczniów. To, jakie zadania zostaną użyte podczas pracy z uczniami i w jaki sposób przekazane, powinno być zawsze wcześniej przemyślane. Problem ze zrozumieniem tematu i pojęć ze strony uczniów może zostać zniwelowany przez zastosowanie pomocy koleżeńskiej, cierpliwemu wdrażaniu tej metody i wypracowaniu pewnych mechanizmów, aby stała się ona atrakcyjna zarówno dla uczniów jak i nauczyciela.

Tabela 1. Wady i zalety zastosowania CLIL

Wady CLIL	Zalety CLIL
CLIL wymaga własnych rozwiązań dydaktycznych.	Uczniowie rozwijają kompetencje językowe i komunikacyjne.
Przygotowanie lekcji przez nauczyciela zajmuje więcej czasu.	Zwiększenie czasu przeznaczanego na stosowanie języka obcego.
Brak odpowiednich podręczników bazujących na CLIL oraz potrzebnego sprzętu w szkole.	Poznawanie innych kultur.
Problem ze zrozumieniem tematu i pojęć ze strony uczniów.	Wzrost zainteresowania językiem obcym.
Ocenianie stanowi dla wielu nauczycieli dużą trudność.	Możliwość przyswojenia treści z różnych perspektyw.
	Stosowanie różnych metod oraz wykorzystywanie ciekawych zadań i tematów sprawia, że uczniowie są bardziej zaangażowani.
	Wzrost motywacji i pewności siebie uczniów.
	Wzrost wiedzy międzykulturowej, a co za tym idzie, zwiększenie otwartości uczniów na różnorodność kultur świata.
	Naturalny sposób uczenia się.

Źródło: (Kotz 2013)

2. Metoda dramy – tradycja czy innowacja

Nauczanie z wykorzystaniem metody aktywizującej – dramy, samo w sobie nie jest żadną nowością. Jak zatem drama może być uznana za innowacyjną?

Niezaprzeczalnym faktem jest to, że drama daje pole do integrowania języka z wieloma obszarami nauczania. Pomimo swojej długiej historii nadal jest to niekonwencjonalny, twórczy sposób uczenia się poprzez aktywną identyfikację z wyobrażonymi rolami i sytuacjami. Przełamuje on sztywny podział ról: nauczyciel – uczeń. Podczas procesu nauki metodą dramy uczniowie stykają się z różnymi rzeczywistymi problemami, zdarzeniami i relacjami umieszczonymi w fikcyjnym kontekście.

Poprzez dramę i odgrywanie różnych scenek uczniowie pogłębiają zrozumienie zjawisk i konwenansów społecznych panujących w innych krajach. Większa świadomość kulturowa pozwala uczniom lepiej zrozumieć tło i kontekst przyswajanego języka. Jak podkreśla H. Stern (1983) „uczeń powinien nie tylko poznać kontekst kulturowy, ale być również świadomym interakcji istniejącej pomiędzy językiem i kulturą. Poznawanie i uczenie się kultury to uwzględnienie elementów paralingwistycznych, intonacji, rytmu, stylu języka oraz humoru i sposobu żartowania w danym języku.” (Ilustracja 2.)

Ilustracja 2. Podstawowe korzyści płynące z dramy, źródło opracowanie własne

Dramę można wykorzystać do wprowadzenia nowej koncepcji lub tematu, sprawdzenia wiedzy ucznia lub jej poszerzenia. Można za pomocą dramy zbadać motywację uczniów, sposób wnioskowania, naświetlania faktów i koncepcji. Dzięki metodzie dramy rozwijane są wszystkie kompetencje niezbędne uczniom w XXI wieku:

- umiejętność rozwiązywania problemów;
- komunikacja;
- współpraca w grupie;
- kreatywne myślenie;
- działanie poprzez interaktywne doświadczanie;
- krytyczne myślenie.

Przygotowujemy uczniów do nowych wyzwań – komunikacji w realnym świecie, ale również do egzaminów końcowych. Wymagania stawiane przed uczniami podczas Egzaminu Ósmoklasisty obejmują mediacje językowe, które stanowią substytut użycia języka w życiowych sytuacjach, co nierozdzielnie wiąże się z dramą. Drama stanowi pewnego rodzaju proces,

który działa aktywizująco zarówno na umysł jak i na emocje, często wyrażane w sposób bezpośredni. „Wyjątkowość tej formy pracy polega na ożywianiu dyspozycji poznawczych człowieka, a zarazem wywołaniu reakcji bezpośredniej. Uczestnicy dramy myślą i czują jednocześnie. Nowe poglądy i odczucia ścierają się ze starymi. W wyniku tego procesu tworzy się nowy sposób widzenia problemu. Źródłem przemian jest różnica między tym, co przypuszczam, że mógłbym zrobić, a tym, co w istocie czynię, czyli praktyką, którą daje drama. Wiedza, którą uczeń zdobywa dzięki własnej aktywności poznawczej i twórczej, ma charakter interdyscyplinarny. Jeśli problem podejmowany w dramie dotyczy, na przykład, odkryć geograficznych, wówczas zadaniem prowadzącego jest przywołać wiadomości zarówno z dziedziny geografii, jak i historii, literatury czy etnografii. W ten sposób uczeń przyswaja wiedzę nie rozbitą na dyscypliny, lecz całościową, najbardziej zbliżoną do sposobu poznawania realnego świata.” (Gałązka 1999)

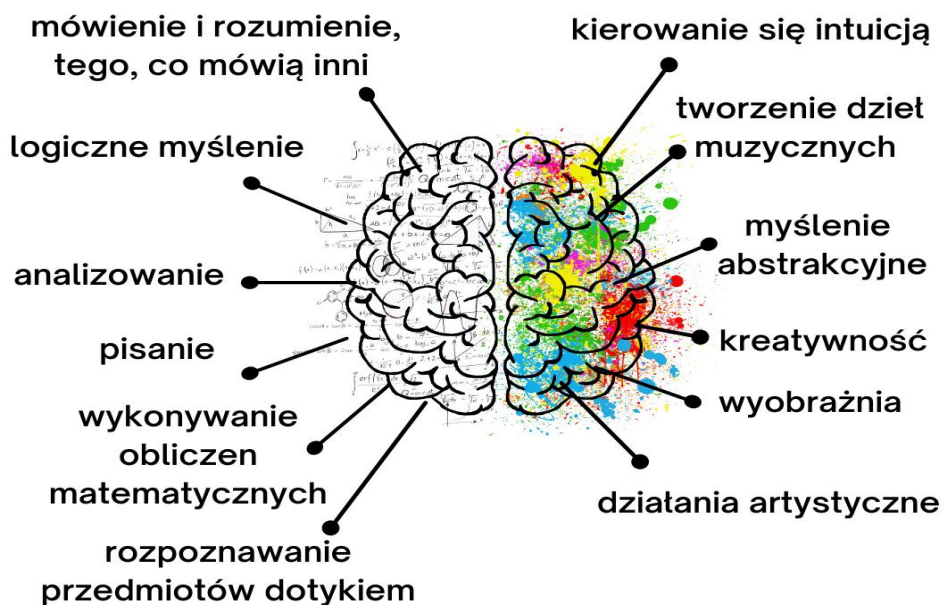
Drama przygotowuje do autentycznej komunikacji w języku docelowym, co więcej kształtuje w uczniach spontaniczność, improwizację i zaangażowanie. Pozwala przez to na multimodalne uczenie się poprzez aktywność w ścisłej współpracy z innymi. A. Heyde (1979) na podstawie swoich badań zaobserwował istnienie związku pomiędzy poczuciem własnej wartości a rozwijaniem pewnych zadań językowych. Wyniki badań dowiodły, że lepsze oceny z konwersacji w języku obcym uzyskują uczniowie o wyższym poczuciu własnej wartości. Wysokie poczucie własnej wartości powinno zatem poprawiać kompetencję językową. Drama pozwala uczniom na zyskanie większej pewności siebie i w konsekwencji podniesienie poziomu samoakceptacji i poczucia własnej wartości, czyli elementów niezbędnych do przełamania bariery językowej.

Drama doskonale łączy cele dydaktyczne z celami wychowawczymi. Każdy praktyk w zawodzie nauczyciela pragnie wykształcić uczniów tak, by odnosili w życiu sukces, niezależnie od otrzymanych szkolnych ocen. D. Goleman (1996)

pokazuje, na podstawie licznie prowadzonych na świecie badań, iż sukces jest zależny nie tylko od poziomu rozwoju intelektu, lecz również od umiejętności kierowania emocjami. Życie emocjonalne jest dziedziną, którą można, podobnie jak każdy przedmiot szkolny, opanować na różnym poziomie - lepiej lub gorzej. Stopień, w jakim dana osoba opanowała te umiejętności, decyduje często o jej losach. Umiejętność panowania nad własnymi emocjami jest metazdolnością, od której zależy sposób i poziom wykorzystywania przez nas pozostałych zdolności, włącznie z samym intelektem. Drama to bez wątpienia metoda, która odwołuje się przede wszystkim do emocji ucznia, a następnie wykorzystuje je umiejętnie do rozwoju intelektu.

Dobrze przygotowana przez nauczyciela drama, pozwala na wykorzystanie całego potencjału umysłowego uczniów, zarówno tych z dominacją lewej półkuli, jak i tych z dominacją prawej półkuli mózgowej. Jako przypomnienie funkcji półkul mózgowych może posłużyć Ilustracja 3. opracowana w oparciu o „Anatomię człowieka” Adama Bochenka. Drama opiera się na naturalnej zdolności każdego człowieka do zabawy. Kiedy jesteśmy otwarci i zrelaksowani obniża się nasz poziom lęku, a zwiększa się nasza zdolność przyswajania nowych informacji i pojęć. Ostatnie badania dowodzą, że uczeń najlepiej przyswaja nowe informacje w stanie tak zwanej „czujnej gotowości”. Czuje się wtedy dowartościowany, pewny siebie i nie obawia się podjąć ryzyka. Zrelaksowany i otwarty uczeń ma szansę wykorzystania w pełni swoich możliwości oraz osiągnięcia sukcesu. Drama to metoda uaktywniająca wszystkie systemy reprezentacyjne: wizualny, audytywny oraz kinestetyczny. Dzięki dramie wzrokowcy mogą „zobaczyć” swój cel, słuchowcy będą mogli wszystko usłyszeć zaś kinestetycy doświadczyć.

Ilustracja 3. Funkcje lewej i prawej półkuli mózgowej, źródło: opracowanie własne

Preferowany system reprezentacyjny przekazywania i odbierania informacji nie oznacza, iż nie możemy wykorzystywać innych systemów. Ważne jednak wydaje się, aby nauczyciel był, po pierwsze, świadomy własnego systemu reprezentacyjnego, a po drugie — by starał się poznać preferencje uczniów, aby móc równoważyć doznania wizualne, audytywne i kinestetyczne. Drama jest metodą, w której wykorzystujemy wszystkie zmysły, zwiększając w ten sposób szanse wszystkich uczniów na przyswojenie nowej wiedzy.

2.1. Zalety stosowania dramy

Za zastosowaniem metody dramy w swojej codziennej praktyce szkolnej przemawiają liczne korzyści za tym idące. Podsumowując wcześniejsze wprowadzenie teoretyczne - drama stawia nauczyciela w roli pomocnika w procesie uczenia się, zaś uczeń może wziąć większą odpowiedzialność za swoją naukę. W klasie skupionej na uczniu każdy uczeń jest potencjalnym nauczycielem

dla grupy. Podstawowe korzyści można przedstawić za pomocą listy zaproponowanej przez Wessels (1987), która podaje, dlaczego warto jej użyć:

- przyciąga uwagę uczniów i podnosi atrakcyjność zajęć;
- pomaga przenieść uwagę z nauczyciela na ucznia;
- zapada w pamięć, ponieważ jest interaktywna i wizualna, włączająca emocje;
- zmienia sztuczną klasę w sytuację prawdziwą;
- drama może poprawić wymowę i czytanie ze zrozumieniem;
- dramatyzacja zapewnia rozwój inteligencji (np. językowej, emocjonalnej, kinestetycznej);
- rozwija umiejętności uczenia się języków obcych na różnych poziomach;
- pomaga zaprezentować dużą porcję informacji w krótkim czasie;
- pozwala na nabycie płynnej interakcji w języku docelowym;
- w pełni kontekstowe przyswajanie nowego słownictwa, struktur i wymowy w sposób interaktywny;
- zwiększa poziom zaufania ucznia do jego zdolności do nauki języka docelowego.

Wszystkie te zalety dotyczą różnych technik dramy, możliwych do wykorzystania podczas lekcji. W zależności od tego, jaką technikę wybierzemy, zmianie ulegnie hierarchia wymienionych zalet, wszystkie jednak będą obecne.

2.2. Niebezpieczeństwa podczas stosowania metody dramy

Jak każda metoda, tak i drama ma swoje blaski i cienie. Świadomy nauczyciel zawsze przewiduje możliwe trudności. W metodzie dramy ważna jest czujna obserwacja poziomu zaangażowania uczniów w realizację zadania

i poziom emocji wywołany przez te właśnie zadania. Do podstawowych zagrożeń należą:

- uczniowie mogą nie chcieć brać udział w dramie przez cały czas;
- trudno jest kontrolować pracę uczniów, zapanować nad nimi, jeśli emocje osiągną zbyt wysoki poziom;
- istnieje ryzyko utrwalania błędów językowych;
- zadania przygotowane dla jednej grupy mogą okazać się fiaskiem w pracy z kolejną grupą;
- opracowanie strategii, zadań do lekcji jest czasochłonne;
- metoda może nie być odpowiednia dla bardzo dużych grup, gdyż trudno monitorować wtedy przebieg i poprawność działań;
- może wywoływać zakłopotanie u uczniów.

Znając te zagrożenia i mając świadomość, z jaką grupą przyszło nam pracować, możemy, bacznie obserwując i monitorując przebieg lekcji, skutecznie zapobiegać pojawieniu się negatywnych sytuacji. Troska o dobrą atmosferę na lekcji, wprowadzenie do zasad dramy, wyjaśnienie uczniom np. że wszystko co mówią to jakaś rola, wprowadzenie konkretnych zasad lub podpisanie stworzonego razem z uczniami kontraktu/regulaminu zawierającego zasady i konsekwencje za ich łamanie, podpisane przez wszystkich uczniów, z pewnością pomoże.

Jeśli nasza grupa nie została jeszcze wdrożona do pracy metodą dramy, można robić to stopniowo, wykorzystując tylko pojedyncze ćwiczenia podczas lekcji. Nieznane metody i techniki, nowości zawsze pobudzają ciekawość ucznia, podnoszą poziom koncentracji i zwiększają atrakcyjność lekcji.

2.3. Jak cieszyć się dobrymi efektami pracy metodą dramy?

Chcąc korzystać ze wszystkich dobrodziejstw tej metody, nie można zapominać, że pożądane rezultaty pojawią się pod warunkiem, że działania będą wcześniej prawidłowo zaplanowane i przygotowane.

Wszystkie osoby uczące się, zarówno dorośli jak i dzieci mają obawy przed porażką, wystąpieniami publicznymi, a czasem nawet udziałem w konwersacjach podczas lekcji języka obcego. Lęk przed popełnieniem błędów, zbyt surowa samoocena, świadomość własnych braków czy niepewność poprawności posiadanej wiedzy stanowią silną blokadę powstrzymującą uczniów przed aktywnym działaniem. Na szczęście zaangażowane w ćwiczenia dramowe emocje pozwalają zapomnieć o tych wszystkich obawach. Istnieje jednak kilka warunków, by mogło tak faktycznie być. Według Dorothy Heathcote – eksperta w dziedzinie dramy, są to:

- „umożliwianie każdemu uczenia się przez budowanie i umacnianie pewności siebie i motywowanie do działania;
- tworzenie dynamicznego dialogu między nauczycielem i uczniem, tak aby wychodzić poza podawanie i przyswajanie faktów i pojęć w kierunku dostrzegania ich wzajemnych powiązań (również powiązań pomiędzy przedmiotami nauczania) i ich implikacji w pełniejszym społecznym kontekście;
- położenie nacisku na ważność uczenia w procesie wychowania oraz na uczenie się rozwiązywania zadań i podejmowania decyzji, podczas których uczniowie przyjmują na siebie odpowiedzialność za to, co robią;
- swobodne odwracanie ról ucznia i nauczyciela, które ukazują wychowankom „nie tylko to, co wiedzą, ale również to, o czym nie wiedzą”;

- włączenie takich kluczowych pojęć, jak: rola, symbol, mit, rytuał, moc czynienia czegoś itp., które stają się zwierciadłem odbijającym zachowanie ucznia, a czasami ukazują uniwersalne prawdy dotyczące ludzkości;
- zachęcenie do spojrzenia na rzeczywistość z różnych punktów widzenia;
- specyficzne stawianie pytań, sondujących zainteresowania uczestników.” (Gałązka 2019)

Dzięki zastosowaniu tych wskazówek mamy szansę uczniom na podbudowanie samooceny, obniżenie lęku przed popełnieniem błędu, zwiększenie ilości wypowiedzi a co za tym idzie podniesienie kompetencji komunikacyjnych, płynności operowania językiem obcym oraz jego poprawności. Ponadto, odgrywanie ról, symulacje, pantomima itd. zachęcają uczniów do spontanicznego użycia języka i zachowania paralingwistycznego adekwatnego do sytuacji, w jakiej się znajdują. W ten sposób uczniowie uczą się, jak manipulować słownictwem oraz stopniowo wzbogacać swój język w bardzo indywidualny sposób.

2.4. Wybrane techniki i ćwiczenia z wykorzystaniem metody dramy na różnych etapach lekcji

Drama umożliwia przeżycie danych problemów, sytuacji oraz poszukiwania własnych rozwiązań i dokonywania wyborów. Podstawowy cykl życia zadania opartego na dramie powinien zawierać kilka etapów (Ilustracja 4.):

- 1) Wprowadzenie przez nauczyciela (objaśnienie danej techniki, jeśli jest dla uczniów nowa, przedstawienie sytuacji wyjściowej).

- 2) Przygotowanie się uczestników do wejścia w role (wspólne ustalenia grupy, podział zadań, własne przemyślenia każdego z uczniów).
- 3) Odgrywanie ról przez uczestników dramy.
- 4) Podsumowanie/ omówienie (możliwe są komentarze, rozmowy, dyskusja, pytania).

Ilustracja 4. Cykl życia zadania opartego na dramie, źródło: opracowanie własne

Istnieje wiele technik używanych podczas zajęć lekcyjnych z wykorzystaniem metody dramy. Podane przykłady technik koncentrują się na umiejętnościach pomocnych w kształtowaniu umiejętności zarówno językowych jak i tych z prawdziwego życia:

2.4.1. Dramatyczne wejście

Ta technika jest stosowana przez nauczyciela zwykle na początku lekcji. Jej celem jest przyciągnięcie uwagi uczniów i zwiększenie ich ciekawości tematem. Aby osiągnąć pożądany rezultat, nauczyciel musi posiadać pewne umiejętności aktorskie. Korzystanie z rekwizytów sprawia wrażenie, jakby działo się coś niezwykłego, jeszcze większego. Jeśli wyobrazimy sobie nauczyciela wchodzącego do klasy z patelnią, podrzucającego naleśnika, możemy być pewni, że wszyscy uczniowie skupią swoją uwagę na nauczycielu. Następnie można kontynuować lekcję na m.in. temat kulturowy. Kolejnym pomysłem jest ubranie się w określony sposób lub przyniesienie jakiegoś ciekawego rekwizytu –

dynamiczne wejście z mokrym parasolem z pewnością przykuje uwagę uczniów i będzie dobrym wstępem do lekcji o pogodzie i zjawiskach atmosferycznych, czy nawet klęskach żywiołowych.

2.4.2. Popatrz i podziel się

Technika postrzegania i dzielenia się jest na początku cichsza. Uczniowie prezentują swój niemy występ, a następnie publiczność dyskutuje o zaprezentowanym problemie: jak go odebrali, co zrozumieli, o czym była historia. Ta forma pracy z dramą jest bardzo cenna we wprowadzaniu ważnych problemów społecznych, przed ich omówieniem. Uczniowie mają okazję pracować z tekstem w fazie przygotowania występu. Następnie słuchają swoich widzów, dowiadując się, jak odebrali ich wizualny przekaz, by potem udzielić informacji zwrotnej, opowiadając o tym, co było faktycznie zaprezentowane. W ten sposób uczniowie ćwiczą jedną umiejętność językową na raz, a podczas całego ćwiczenia są rozwijane aż 3 czynności - czytanie ze zrozumieniem, słuchanie ze zrozumieniem, mówienie.

2.4.3. Pejzaż dźwiękowy

Uczniów często trzeba zachęcać do aktywniejszego udziału w lekcji języka obcego, jeśli nie czują, że są w tym dobrzy. *Soundscape*, to technika wprowadzająca relaksującą atmosferę i pozwalająca uczniom na aktywność w bardzo prosty sposób. Umożliwia płynne przejście do bardziej wymagających zadań. Uczniowie są zaangażowani w tworzenie tła dźwiękowego do tematu. Na komendę nauczyciela małe grupy uczniów imitują dźwięki, np. nauczyciel mówi „*frogs*” i część uczniów wydaje dźwięki żab, „*monkeys*” – uczniowie naśladowują dźwięk wydawany przez małpy, itd. Może to stanowić wstęp do lekcji o zwierzętach, zagrożonych gatunkach, środowisku naturalnym czy zmianach klimatycznych. Można po ćwiczeniu poprosić uczniów o odgadnięcie tematu lekcji. Dobór i ilość wykorzystanych dźwięków musi być wcześniej przemyślana,

by nie spowodować chaosu i niekontrolowanego hałasu na lekcji. Uczniowie mogą również naśladować dźwięki pojazdów, zjawisk pogodowych, instrumentów muzycznych itp. Dodatkową zaletą tej techniki może być to, że ani jej przygotowanie, ani przeprowadzenie nie zabiera dużo czasu.

2.4.4. Akcja - narracja

Pracując techniką akcja-narracja, uczniowie przygotowują kilka scen do przedstawienia na zadany lub wybrany przez siebie temat – to zależy od poziomu grupy i nauczyciela. Podczas występu jeden z uczniów opowiada historię opisującą to, co się dzieje. Inni występują. Studenci mogą pracować w grupach. W ten sposób zawsze będziemy mieli jeden zespół, a pozostali uczniowie będą tworzyć publiczność. Technika ta pomocna jest w ćwiczeniu słuchania ze zrozumieniem. Grupy mogą być np. poproszone o odegranie kilku elementów niezgodnie z narracją, zaś widzowie o zidentyfikowanie tych elementów.

2.4.5. Pantomima narracyjna/PANTOMIMA

Jako narzędzie sprawdzania umiejętności słuchania wskazane jest wykorzystanie pantomimy narracyjnej. Zadaniem nauczyciela jest opowiedzenie historii, która musi być odegrana przez uczniów. W swojej prostej formie wszyscy uczniowie muszą wykonać to samo zgodnie z instrukcjami nauczyciela. Zasady pantomimy narracyjnej spełnia zabawa „*Simon says*” („Szymon mówi”). W zależności od poziomu zaawansowania i samodzielności grupy rolę lidera w zabawie może pełnić nauczyciel lub uczeń. Bardziej złożona wersja polega na przypisywaniu ról uczniom, a następnie koordynowaniu ich działania w klasie, traktując ją jako dużą scenę.

Czysta forma pantomimy może być wykorzystana również w formie konkursu. Wymaga pracy w zespołach. Jej formą jest popularna gra w „kalambury”, podczas której uczniowie pokazują jak mim frazę lub słowo

podane przez nauczyciela, a zespół musi je rozpoznać i powiedzieć głośno całej klasie. Odpowiedzi mogą być punktowane, ważne jednak by uczniowie przed rozpoczęciem gry znali jasno określone zasady. Np. jako zasadę można przyjąć, że wygrywa drużyna, która jako pierwsza zdobędzie 20 punktów.

Pantomima narracyjna dostarcza nauczycielowi informacji zwrotnej na temat poziomu zrozumienia przez uczniów poleceń, zaś dla uczniów jest okazją do poruszania się, odprężenia. Pozwala to na zwiększenie dynamiki lekcji. Warte jest więc rozważenie zastosowania tej metody, gdy widzimy, że uczniowie potrzebują ożywienia lub w przypadku lekcji świątecznych, okolicznościowych.

2.4.6. Rzeźba/Obraz

Działalność ta jest podobna do zwiedzania wystawy, na której uczniowie są zarówno eksponatami, jak i zwiedzającymi. Uczniowie dzielą się na grupy i przygotowują swego rodzaju rzeźby, aby coś zaprezentować m.in. przysłowia, tytuły książek, święta. Zadanie może mieć formę zagadki, w której uczniowie muszą odgadnąć prezentowane informacje. Ta forma pracy sprawdzi się podczas zarówno podczas lekcji kulturowych, jak i podczas lekcji skupiającej się mówieniu np. na opisywaniu miejsca, sytuacji, relacji.

Ciekawą odmianą jest robienie obiektów grupowych, które na polecenie nauczycieli muszą zamienić się z jednej rzeczy w coś innego – na przykład dynia Kopciuszka zamienia się w powóz, myszy w konie, szczur w woźnicę, a jaszczurki w lokajów.

2.4.7. Śledzenie myśli

Ta technika jest kontynuacją rzeźby. Nauczyciel dotyka ramienia ucznia – aktora i osoba ta zaczyna mówić po usłyszeniu pytania. Pytanie nauczyciela zwykle dotyczy czyjejś opinii lub uczuć. Odpowiedzią ma być myśl przedstawianej postaci. Jest to okazja do zauważenia różnych punktów widzenia tej samej

historii. Uczniowie prezentują jakąś scenę, uchwyconą chwilę, nakreśloną w krótkim opisie. Mają wczuć się w rolę i sami stworzyć historię każdego uczestnika, dodać fakty, które miały miejsce przed lub po tym uchwyconym momencie. Konkretne zadanie czy też pytanie zależy od nauczyciela, daje więc to duże pole do indywidualizacji poziomu trudności. Ćwiczenie to pomaga rozwijać umiejętność prowadzenia narracji w czasie teraźniejszym i/lub przeszłym, formułowanie opinii, rozwija również umiejętności społeczne i tolerancję. Scenki mogą przedstawiać np. jakąś sytuację konfliktową, przestępstwo, uroczystość rodzinną, otrzymanie smutnej lub wesołej wiadomości, itp.

2.4.8. Dialog / Wywiad / Odgrywanie ról

Istnieją różne postawy wobec dialogu jako środka dramy. Dla mniej doświadczonych nauczycieli dobrym pomysłem jest rozpoczęcie od głośnego czytania dialogów. W celu uniknięcia płaskiego czytania, warto postarać się uporządkować sytuację przedstawioną w dialogu i odegrać ją. Stworzenie rzeczywistej sytuacji życiowej daje uczniom powód do ostrożnego wymawiania wszystkiego i zwykle skutkuje zwróceniem większej uwagi na intonację. Jeśli uczniowie są bardzo nieśmiali, możemy spróbować zastosować tę technikę z lalkami, pacynkami czy kukiełkami. Jeśli uczniowie są chętni do pracy, możemy ich nawet nagrać, aby później pokazać im ich występy.

Jest też inna opcja – cała grupa wciela się w określone role, zaprojektowane przez lidera, aby zgłębić sytuację dramatu. Role te można zdefiniować według zawodu (np. sprzedawca – klient), relacji (np. matka – nastolatek w sytuacji konfliktowej), postawy (np. przeciwnicy polityczni).

2.4.9. Gorące krzesło

Ta technika jest łatwiejsza do wykorzystania na zajęciach na bardziej zaawansowanym poziomie. Wymaga pewnego poziomu umiejętności formułowania pytań i analizowania odpowiedzi. Publiczność zadaje osobie siedzącej na krześle (przodem do wszystkich) pytania, aby lepiej poznać postać – jej punkt widzenia, pochodzenie, problemy lub po prostu odgadnąć, kim jest ta osoba. Poprawia to umiejętności zadawania pytań i komunikacji w grupie. Opcjonalnie możemy mieć trzy osoby siedzące przed pozostałymi uczniami, odgrywające jedną wspólną rolę. Uczniowie mogą na początku uznać tę wersję za bardziej zachęcającą, gdyż z pewnością świadomość, że nie jest się jedyną osobą, która może odpowiedzieć na pytanie, obniża poziom lęku.

2.4.10. Rola na ścianie

Rola na ścianie składa się z kilku rodzajów akcji wprowadzanych jedna po drugiej. Uczniowie piszą zarys opisu postaci na podstawie pierwszego wrażenia po zobaczeniu go. Następnie dowiadują się czegoś więcej z tego, co zostało odegrane i uzupełniają ten opis, np. wybrany uczeń, korzystając z rekwizytów, przybiera wygląd bezdomnego. Pozostali uczniowie, widząc go, zapisują na karteczkach zdania opisujące tę postać. Uczeń odgrywający rolę opowiada swoją krótką historię. Na podstawie tego opisu, uczniowie korygują wcześniejsze stwierdzenia i uzupełniają opis postaci.

2.4.11. Wydanie

Mała grupa tworzy scenariusz na podstawie jakiejś sytuacji lub konfliktu. Przygotowywana scena może być również prawdziwym wydarzeniem z przeszłości lub przedstawiać przyszłe konsekwencje działań. Charakterystyczne dla tej techniki jest nadawanie scenom specyficznej formy np. talk show, wywiad na żywo, prosty program informacyjny.

2.4.12. Rekwizyty

Informacje są prezentowane przez niektóre rekwizyty, które same tworzą historię. Zadaniem uczniów jest opracowanie historii, która została podana jedynie przez prostą wskazówkę nauczyciela. Uczniowie analizują informacje ukryte w przedmiotach, opowiadają swoje wersje historii i uzasadniają swoje opinie. Przykładowym zadaniem może być „przypadkowe” znalezienie w klasie czerwonej torby. Nauczyciel jako wstęp do zadania, może np. zapytać uczniów czyja jest ta torba. Z braku właściciela, wspólnie wszyscy zaglądną do torby, by sprawdzić do kogo może należeć. W torbie mogą znajdować się np. pomadka, lusterko, książka, kluczyki od samochodu, lista zakupów itp. Zadaniem uczniów będzie opisanie osoby, do której mogłaby należeć znaleziona torba.

Innym wariantem zadania jest przekazanie uczniom zestawu przedmiotów np. wieszak, puszka po napoju, pomadka, tyżeczka, lusterko wraz z informacją ustną, że rozbili się podczas rejsu statkiem, udało im się uratować, lecz morze wyrzuciło na brzeg tylko te przedmioty. Zadaniem uczniów jest wymyślenie do czego wykorzystają znalezione rzeczy, by przetrwać do czasu nadejścia pomocy.

2.4.13. Płaszcz eksperta

Płaszcz eksperta to metoda obejmująca CLIL. Nauczyciel planuje fikcyjny kontekst, w którym uczniowie stają się odpowiedzialni za bycie zespołem eksperckim. Jest „my” uformowane przez uczniów – grupa ekspertów, której zadaniem jest generowanie zadań i działań mających na celu spełnienie wymagań klienta tworzonych przez nauczyciela. Można to zrobić podając wstępne informacje lub czytając list od kogoś. Ta metoda nie jest przeznaczona do stosowania przez cały czas w całym programie nauczania, ale jest to podejście, które nauczyciel może stosować wybiórczo wraz z szeregiem innych metod.

Nieco inną formą wykorzystania tej techniki jest wybranie jednego ucznia, który jest ekspertem np. jeden uczeń jest sprzedawcą zaś pozostali to klienci.

2.4.14. Zmiana ról

Zamiana ról służy głębszemu wczuciu się w sytuację i przećwiczeniu w parach przez każdego obu ról. Pochodną tej techniki jest: „Gdybym był tobą / na twoim miejscu” – w krytycznym momencie życia postaci w scenie inna osoba zabiera głos i mówi, co by zrobiła na miejscu występującego.

Bogactwo technik dramy, które można wykorzystać podczas lekcji powoduje, że efektywne wykorzystanie tej metody jest możliwe w każdej grupie, niezależnie od wieku, poziomu językowego czy innych aspektów wpływających na charakter grupy. Skarbnicą dalszych pomysłów do wykorzystania dramy, wraz ze scenariuszami zajęć jest [strona Davida Farmera](#), który na bazie swojego bogatego doświadczenia utworzył bazę wiedzy o metodzie dramy w formie artykułów, filmów, wskazówek i listy polecanej literatury z tego zakresu.

3. WebQuest – wprowadzenie do metody, wady i zalety

W poszukiwaniu metod aktywizujących, które pozwalają podobnie jak drama na zaaranżowanie sytuacji zbliżonych do rzeczywistych i wpływających na wszystkie obszary rozwoju uczniów, nie można pominąć *WebQuestu*. Pojęcie *WebQuest* powstało ze złożenia angielskiego słowa „web”, które oznacza sieć, oraz skrótu „quest”, pochodzącego od wyrazu „questionnaire”, czyli kwestionariusz. Terminem tym określa się aktywizującą metodę nauczania opracowaną w 1995 roku przez B. Dodge’a i T. Marcha, wykładowców z uniwersytetu w San Diego. Bernie Dodge, jeden z twórców tej metody mówi, że „*WebQuest* jest to działalność badawcza, w której większość informacji wykorzystanych przez ucznia pochodzi z Internetu. Jest to metoda, którą zaprojektowano, aby motywować badacza do twórczego wykorzystania informacji, a nie tylko wyszukania ich w sieci, oraz aby wspomagać myślenie na poziomie analizy, syntezy i ewaluacji” (Bernie Dodge 1995 za: Dykta 2020).

W dobie globalizacji umiejętność dostosowania się do zmian oraz chęć do pogłębiania wiedzy i specjalizacja w danej dziedzinie wydają się niezbędne. *WebQuesty* dzięki swojej strukturze są bardzo motywujące. Aktywizują i stymulują umysł poprzez ciągłe klasyfikowanie, porównywanie, analizowanie błędów, konstruowanie argumentów, dochodzenie do wniosków i analizowanie poglądów.

O zaletach metody *WebQuestu* świadczą następujące fakty: (Grabania-Mukerji 2012: 75-76)

- „jest bardzo aktywizującą i motywującą metodą nauczania;
- opiera się na najnowszych teoriach nauczania, tj. konstruktywizmie i konektywizmie;
- pozwala na wcielenie w życie zaleceń Unii Europejskiej zamieszczonych w Traktacie Lizbońskim dotyczących nauczania: jest to aktywny sposób

nauczania języka za pomocą ICT, pomaga w „uczeniu się, jak się uczyć” (jak wyznaczać priorytety, eliminować, wybierać informacje o krytycznym znaczeniu i zarządzać czasem), pozwala na ćwiczenie kompetencji pracy w grupie i współpracy (komunikowania się, ale i odpowiedzialności za siebie i innych, kierowania i organizowania warsztatu pracy);

- jest interdyscyplinarny – nauka języka obcego następuje przez kontekst specjalistyczny (*WebQuesty* mogą dotyczyć tematów poruszanych na innych przedmiotach, np. działania praw ekonomii, niuansów prawa cywilnego w danym kraju czy budowy komórki); doskonale wspiera wiedzę przedmiotową;
- pozwala w sposób naturalny, autentyczny i niewymuszony zapoznać studentów z językiem specjalistycznym na najwyższym poziomie;
- jest przykładem nauczania pragmatycznego i praktycznego;
- może być z łatwością adaptowany do specyficznych wymagań studentów danej grupy i pozwala na pracę w swoim własnym tempie;
- uczy krytycznego myślenia;
- jest skierowany na rozwiązywanie problemów, a nie zadań;
- pozwala na twórcze, kreatywne przetwarzanie informacji;
- pozwala na wyrobienie autonomii i zasad samodzielnej pracy.”

Posiadając wszystkie zalety metody projektów, *WebQuest* wzbogacony jest ponadto o konieczność obcowania z technologią informatyczno-komunikacyjną.

Najważniejszym celem *WebQuestu* jest wykształcenie umiejętności gromadzenia i tworzenia zasobów wiedzy na własne potrzeby, by osiąść nie tylko informację, ale i wiedzę. Pozwala to na zdobycie umiejętności cenionych na rynku pracy. Dzięki swojej interdyscyplinarności pomaga stwarzać sytuacje

w jakich w przyszłości, już jako dorośli ludzie, uczniowie mogą znaleźć się w pracy.

Język obcy w tej metodzie jest narzędziem niezbędnym do zdobycia wiedzy. Pozwala jednak na ćwiczenie wcześniej umiejętności i kompetencji w języku obcym, w którym odbywają się zajęcia:

- rozwija różne aspekty czytania ze zrozumieniem (analiza zasobów online);
- rozwija umiejętność słuchania ze zrozumieniem (analiza wideo, podcastów, słuchanie innych uczniów);
- rozwija umiejętność mówienia (efektywna komunikacja w grupie, wygłaszanie prezentacji);
- rozwija umiejętność pisania (raportów, notatek, tekstów na karcie pracy czy innych form pisemnych jako wykonanie zadania).

Dzięki kontaktowi z żywym językiem i zadaniom o charakterze pragmatycznym *WebQuest* jest metodą ciekawą, motywującą i zapewniającą osiągnięcie zadowalających rezultatów nauczania.

3.1. WebQuest narzędziem konstruktywizmu i konektywizmu

Wykorzystanie *WebQuestu* – metody bazującej na sięganiu do źródeł cyfrowych, ich analizowaniu, ocenianiu ich przydatności, transformowaniu i wszystkich innych działaniach przeprowadzanych przez uczniów podczas realizacji *WebQuestu* znalazło odzwierciedlenie w badaniach naukowych uzasadniających ich logikę i konieczność. Model kształcenia oferowany przez *WebQuest* zwraca się w stronę „rozumiejącej się humanistyki”, która uznaje procedurę doświadczania i rozumienia za uprawniony sposób poznania naukowego, wspomagany w technologii komunikacyjno-informacyjną.

Webquest wykorzystuje konstruktywistyczny model nauczania, w którym uczący buduje struktury wiedzy z dostępnych informacji. Każda czynność poznawcza prowadzi do przetwarzania napływających informacji i ich transformacji. Zdobywanie wiedzy zachodzi „w głowie” uczącego się, zaś nauczyciel stwarza mu tylko odpowiednie warunki poprzez tworzenie sytuacji edukacyjnych, w których musi odpowiednie dane pozyskać i przetransformować (Dyba 2006).

Podejście konstruktywistyczne zakłada, że wiedzy nie da się przekazać; jest ona budowana przez struktury mózgowe z informacji, których człowiek właściwie nie rejestruje i nie przyswaja. Człowiek dzięki aktywności poznawczej buduje swoje struktury wiedzy, opierając się na dostępnych, płynących do niego informacjach (Lorens 2011: 20 za Grabania-Mukerji 2012). Konstruktywizm podkreśla twórcze przekształcanie wiedzy i tworzenie własnej na bazie zdobytych, przetworzonych informacji poprzez samodzielność w kształceniu i odpowiedzialność za budowaną wiedzę. Warunkiem koniecznym, jak widać, jest aktywność uczącego się. *WebQuest* realizuje w praktyce osiem idei konstrukcjonistycznych Seymoura Paperta, w tym przede wszystkim pierwszą i drugą:

- **„Uczenie się przez tworzenie** – uczy się lepiej, gdy uczenie się jest elementem uprawiania czegoś, co nas interesuje. Uczymy się najskuteczniej, gdy możemy użyć tego, czego się nauczyliśmy, do zrobienia czegoś, czego gorliwie chcemy.
- **Technologia jako tworzywo** – dysponując współczesną technologią, możemy tworzyć wiele interesujących rzeczy, a tworząc je, możemy się znacznie więcej nauczyć. Dotyczy to szczególnie technologii cyfrowej, komputerów, tabletów i smartfonów i ich oprogramowania” (Szafraniec 2020).

„Relacje edukator–student są oparte na partnerstwie – to uczeń jest w centrum zainteresowania i partycypuje na równych prawach w procesie swojej edukacji, jest za nią w pełni odpowiedzialny. Nauczanie konstruktywistyczne to nauczanie problemowe, polegające na rozwiązywaniu autentycznych problemów w rzeczywistych kontekstach i wymagające od uczących się prowadzenia badań, szukania i przewidywania alternatywnych rozwiązań oraz współpracy w zespołach (Furgoł, Wilk 2009: 5 za Grabania-Mukerji 2012).”

Jak pokazuje praktyka możliwość wywierania przez ucznia wpływu na kształtowanie się jego procesu uczenia się podnosi poziom odpowiedzialności ucznia i poczucie sprawstwa. Prezentowane zaś w *WebQuestach* rzeczywiste materiały dają poczucie uczestniczenia w realnych sytuacjach i pobudzają zdolność krytycznego myślenia, kreatywnego szukania rozwiązań również poprzez współpracę z innymi i wzajemne inspirowanie się uczniów. Rola nauczyciela w trakcie pracy z *WebQuestem* to rola wspierająca, nie zaś dominująca, podsuwająca rozwiązania.

WebQuest podąża również za **konektywizmem** – teorią uczenia się w epoce cyfrowej. Konektywizm zakłada, że tylko część, nie zaś całość procesu uczenia się jest pod kontrolą uczącego się i nauczyciela – część procesu może się odbywać poza nami. Wiedza, którą każdy posiada, zgodnie z konektywizmem, nie musi się znajdować „w głowie” – część wiedzy może być zlokalizowana np. w sieci, w bazach danych etc., czyli poza nami. Tylko połączenie ze źródłem wiedzy uruchamia proces uczenia się. Czynność łączenia zatem jest ważniejsza niż wiedza, którą posiadamy. Wszystkie podejmowane decyzje opierają się o pewien zasób informacji, który jest zmienny, ponieważ ciągle dochodzą nowe dane. Proces podejmowania decyzji wiąże się również ze zdobywaniem wiedzy. Wszelkie decyzje podejmowane są na podstawie pewnego zasobu informacji i niezmiernie istotne jest odróżnienie ważnych informacji od nieważnych i identyfikowanie momentu, w którym informacje, na bazie których podjęliśmy decyzje, uległy zmianie, nie są już aktualne.

„Kluczem do przyswajania wiedzy jest *know-where* (gdzie jest wiedza), które zastępuje *know-how* i *know-what*. Zdolność do spostrzegania połączeń pomiędzy obszarami, ideami i konceptami jest umiejętnością krytyczną, konieczną, aby funkcjonować w społeczeństwie wiedzy. Podobnie jest ze zdolnością do rozpoznawania kluczowych informacji i rozumienia ich znaczenia w szerszym kontekście.” (Grabania-Mukerji 2012)

Teoria konektywizmu, podobnie jak konstruktywizm, zakłada aktywny udział i twórcze uczestnictwo w zdobywaniu nowej wiedzy. Ważne, aby na tym etapie uczyć się potrafili funkcjonować w sytuacji rozproszonej (znajdującej się w wielu źródłach) i niepełnej informacji, pracować w zespołach, wchodzić w interakcję z różnymi kulturami, przekonaniem i światopoglądem.

3.2. Jak przygotować WebQuest – rodzaje i struktura WebQuestów

Metoda *WebQuest* oparta jest na wzorcu składającym się z kilku ogniw spełniających właściwe sobie funkcje, warunkujące osiągnięcie zamierzonych celów dydaktyczno-wychowawczych. Ze względu na czas trwania *WebQuesty* dzielimy na:

- **krótkoterminowe** (realizowane zwykle w czasie 2-3 jednostek lekcyjnych); uczniowie nabywają i integrują wiedzę oraz próbują nadać sens nowo pozyskanym informacjom;
- **długoterminowe** (realizowane od jednego do kilku tygodni); uczniowie rozszerzają swoją wiedzę, a następnie dowodzą, że ją zrozumieli poprzez tworzenie własnych opracowań, które prezentowane są bezpośrednio lub za pomocą Internetu.

Nauczyciel rozpoczynający pracę metodą *WebQuestu* musi być świadomy, że ma napisać instrukcję dla uczniów zbudowaną z 6 komponentów mających ściśle określone funkcje.

- 1) **Wprowadzenie** ma na celu przedstawienie tematu i kontekstu sytuacyjnego, tła i uwarunkowań prezentowanego problemu, tak aby uczeń rozwiązujący *WebQuest* był w stanie wyobrazić sobie daną sytuację.
- 2) **Zadanie** opisuje oczekiwania nauczyciela co do tego, jak ma zostać rozwiązany problem i jak ma zostać przedstawione rozwiązanie. Może to być prezentacja multimedialna, raport, praca plastyczna, strona WWW, artykuł lub inne autentyczne zadanie do wykonania, uzasadnione wybranym tematem. Zadanie musi być jasno sformułowane i wykonalne. Powinno też dotyczyć sfery, która jest interesująca, przez co motywująca dla ucznia i powiązana z zakresem tematycznym realizowanego programu. Jest najważniejszą częścią *WebQuestu* i **sposób sformułowania zadania powinien gwarantować, że uczniowie nie będą w stanie skopiować odpowiedzi wprost z sieci**, na zasadzie kopiuj-wklej, czy skorzystać z wypracowanych przez kogoś wzorów, ale że muszą dogłębnie przeanalizować materiały i nadać zadaniu odpowiednią formę. Innymi słowy, mają motywować badacza do twórczego, samodzielnego wykorzystania informacji, a nie tylko prostego wyszukania ich w sieci.
- 3) **Procedura** to opis sposobu realizowania zadania. Czasami konieczne jest opisanie ról do odegrania (np. jesteś pracownikiem biura podróży), jak i precyzyjne określenie perspektywy, jaką należy przyjąć. *WebQuest* może też na tym etapie zawierać bardziej szczegółowy opis kroków, jakie należy poczynić, jak i harmonogramy wykonania zadań. Zwłaszcza jeśli dotyczy to *WebQuestu* długoterminowego, wymagającego konsultacji podczas realizowania zadania.

- 4) Źródła** - każdy *WebQuest* powinien zawierać listę zasobów, które są konieczne do wykorzystania, aby z powodzeniem wykonać zadanie. Zasobem tym będą adresy stron WWW, adresy/namiary na internetowych ekspertów, którzy mogą być pomocni w wykonaniu zadania, bazy danych, e-podręczniki lub inne źródła. Wyboru źródeł dokonuje nauczyciel. Poza pewnością, że uczniowie dotrą do wymaganych informacji, daje to również oszczędność czasu, niezwykle cenną w przypadku krótkoterminowych *WebQuestów*.
- 5) Ewaluacja** to etap, który powinien przejrzeć i klarownie opisywać sposób oceniania wykonania zadania. Pozwala ona też zmierzyć zaangażowanie i osiągnięcia uczących, a także dostarczyć informacji zwrotnej i jest pomocna w ewentualnych przyszłych zmaganiach z *WebQuestami*. Ten element *WebQuestu* może zawierać listę kontrolną, pozwalającą uczniom na samoocenę własnej pracy i sprawdzenie czy zawarli wszystkie pożądane elementy zadania w odpowiedni sposób.
- 6) Podsumowanie**, czyli końcowa konkluzja jest zamknięciem poszukiwań. Powinna zawierać pozytywne wzmocnienie, pozytywny przekaz związany z zakończeniem projektu. Może obejmować przypomnienie, osiągniętych celów, tego czego uczniowie, studenci nauczyli się w trakcie pracy z *WebQuestem* i zachętę do kontynuowania eksploracji danego tematu, zgłębiania danego problemu. Obok podsumowania zdobytych doświadczeń zawiera refleksje na temat procedury i sugestie do dalszej dyskusji. W skrócie prezentuje je Ilustracja 5.

Ilustracja 5. Budowa WebQuestu, źródło: opracowanie własne

WebQuest, w porównaniu z tradycyjnym korzystaniem z ICT, nie ogranicza się do przyswojenia materiału poprzez powtarzanie i ćwiczenie, lecz poprzez wykonanie zadania. Zamiast klasycznej oceny sumarycznej, czy informacji zwrotnej wraz z wynikiem procentowym proponuje samoocenę – na podstawie możliwie jasno określonych, bardzo szczegółowych kryteriów, znanych już przed przystąpieniem do pracy. To sprawia, że metoda *WebQuestu* jest odpowiednia do pracy w autonomii i półautonomii (Grabania-Mukerji 2012).

4. Wykorzystanie narzędzi ICT w nauczaniu

Podczas przygotowania materiałów i zadań wykorzystywanych w toku lekcji wykorzystujących m. in. dramę, *WebQuest* czy inne metody aktywizujące nauczyciele językowcy ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Barcinie pracowali z użyciem narzędzi TIK. Pomagało to uatrakcyjnić zajęcia, zwiększyć dynamikę lekcji i różnorodność zadań, przy jednoczesnym zmniejszeniu nakładu czasu pracy potrzebnego na realizację tych zadań. Wykorzystywane narzędzia oraz strony mogące służyć jako inspiracja przy planowaniu lekcji przedstawia Tabela 2. Korzystając z gotowych zasobów dostępnych w Internecie, należy zawsze pamiętać by zweryfikować poprawność prezentowanych w nich treści. Nie wszystkie materiały tworzone są bowiem przez nauczycieli, mogą zatem zawierać błędy.

Tabela 2. Użyteczne strony z zadaniami, scenariuszami lub pomysłami na ciekawe lekcje

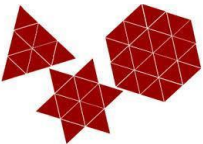
lp.	Logo	Nazwa	Opis	Adres strony www
1.		Acapela.tv	Strona, na której można uzyskać syntezę tekstu i przekształcenie go na dźwięk mowy w różnych wersjach językowych, z uwzględnieniem akcentów/wymowy z różnych regionów np. <i>Scottish English, American English, Australian English</i> , itd.	Acapela
2.		Agendaweb	Strona internetowa stanowiąca ogromną bazę zadań z różnych stron internetowych do nauki angielskiego w zakresie stosowania gramatyki, słownictwa oraz kształcenia umiejętności czytania i słuchania ze zrozumieniem. Obejmuje wszystkie poziomy zaawansowania.	Agendaweb
3.		BBC Teach English	Strona z przykładowymi scenariuszami lekcji na poziomach od A2 do C1.	BBC Teach English
4.		Cambridge English	Strona, na której można doskonalić umiejętności językowe z podziałem na poziomy zaawansowania.	Cambridge English

5.		Canva	Narzędzie do przygotowania prezentacji multimedialnych, atrakcyjnych graficznie kart pracy itp. Możliwe do zapisania formaty to PNG, JPG, MP4, GIF, PDF (opcja płatna również SVG).	Canva
6.		Classtools	Strona służąca do tworzenia różnych interaktywnych zadań, quizów, diagramów itp. Można np. stworzyć fałszywą stronę <i>Facebook'a</i> , stworzyć kod QR, stworzyć mapę mentalną lub kulnąć wirtualnymi kostkami czy zakręcić kołem fortuny.	Classtools
7.	 ESL Video	ESL Video	Strona, na której można doskonalić słuchanie i czytanie ze zrozumieniem poprzez filmy z podziałem na poziom językowy.	ESL Video
8.		Festisite	Bezpłatna aplikacja, która daje możliwość tworzenia tekstów o niestandardowym kształcie, pomocna przy tworzeniu <i>Escape Room</i> czy stacji.	FestiSite
9.		Flippity	Strona, na której można przygotować wirtualne pokoje zagadek, krzyżówki, wykreślanki, teleturnieje, fiszki, bingo, memo, koło fortuny, gry planszowe, mapy wyrazowe, kolorowe napisy.	Flippity
10.		Games to Learn English	Gry słowne z wykorzystaniem CLIL.	Games to learn English

11.		Gartic Phone	Gra angażująca uczniów – „głuchy telefon”.	Gartic Phone
12.		Genially	Strona, na której można tworzyć interaktywne pokazy slajdów, prezentacje, infografiki, multimedialne obrazki i nie tylko.	Genially
13.		Helpful Games	Strona zawierająca zadania na zastosowanie słownictwa, doskonalenie umiejętności językowych poprzez CLIL.	Helpful Games
14.		Kahoot	Strona, na której można stworzyć lub skorzystać już z gotowych quizów online.	Kahoot
15.		KIDS-WORLD-TRAVEL-GUIDE	Strona z tekstami i quizami związanymi z różnymi zagadnieniami związanymi z podróżowaniem po różnych krajach i geografiją.	KidsWorldTravelGuide
16.		BBC Learning English	Strona opracowana przez BBC zawierająca wiele użytecznych ćwiczeń, zadań, filmów, scenariusze lekcji i innych inspirujących materiałów.	BBC Learning English
17.		Learn English Kids BBC	Strona opracowana przez BBC zawierająca wiele użytecznych ćwiczeń, zadań, filmów, scenariusze lekcji i innych inspirujących materiałów. Przeznaczona dla dzieci.	Learn English Kids BBC

18.		Learn English Teens BBC	Strona opracowana przez BBC zawierająca wiele użytecznych ćwiczeń, zadań, filmów, scenariusze lekcji i innych inspirujących materiałów. Przeznaczona dla nastolatków.	Learn English Teens BBC
19.		Learning Apps	Aplikacja pozwalająca na przygotowanie i wykorzystanie interaktywnych różnorodnych zadań np. dopasowywanie, uzupełnianie tabeli, segregowanie, porządkowanie itd. Można też korzystać z gotowych zasobów.	Learning Apps
20.		Liveworksheet s	Strona internetowa z interaktywnymi kartami pracy. Zakładając konto można również tworzyć swoje karty pracy, które sprawdzane są automatycznie i mogą być przesłane na skrzynkę nauczyciela. Wersja darmowa pozwala na przechowywanie otrzymanych prac do 30 dni.	LiveWorkSheets
21.		Lyricstraining	Strona usprawniająca naukę z wykorzystaniem piosenek. Posiada dwa tryby - karaoke i uzupełnianie tekstu. Luki w tekstach piosenek mogą być uzupełniane, w zależności od wybranego trybu, podanym przez program słowem lub wpisane przez użytkownika.	LyricsTraining
22.		Make Beliefs Comix	Strona umożliwiająca stworzenie komiksu.	Make Beliefs Comix
23.		Memrise	Strona przeznaczona do utrwalania wiadomości i umiejętności językowych.	Mamrise

24.		Mentimeter	Narzędzie pomocne w przygotowaniu prezentacji online, ankiety online jako tablica wirtualna podczas np. burzy mózgów itp. Darmowa wersja ma ograniczenia co do przechowywania gotowych zasobów.	Mentimeter
25.		Online Voice Recorder	Aplikacja służąca do nagrywania głosu, która może być pomocna w nagrywaniu wypowiedzi nauczyciela w celu udzielenia informacji zwrotnej lub nagrania swojego głosu przez uczniów w celu samokontroli. Plik można zapisać w popularnych formatach i przesłać adresatowi.	Online Voice Recorder
26.		Padlet	Wirtualna tablica do gromadzenia prac uczniów. Można na niej umieszczać zarówno zdjęcia i grafiki jak i tekst. Może być wykorzystana np. przy burzy mózgów lub do zebrania prac uczniów.	Padlet
27.		Project Britain	Strona stanowiąca skarbnicę wiedzy o Wielkiej Brytanii, ze szczegółowo posegregowanymi informacjami.	Project Britain
28.		Project Gutenberg	Baza 60 000 e-książek w wielu wersjach językowych do odczytu online lub pobrania.	Project Gutenberg
29.		Purpose Games	Strona z quizami w języku angielskim (CLIL).	Purpose Games

30.		Quizlet	Aplikacja i strona internetowa służąca do tworzenia fiszek. Możliwe do wykorzystania są tryby - ucz się, test, grawitacja (gra). Dostępnych jest darmowo. wiele gotowych zestawów. Można wykorzystać również jako quiz do pracy w grupach, wykorzystując konto nauczyciela.	Quizlet
31.		Quizizz	Strona umożliwiająca korzystanie i tworzenie z quizów i gier. Po zakończeniu gry indywidualnych uczniów można uzyskać informację zwrotną o ich osiągnięciach.	Quizizz
32.		School Express	Narzędzie przydatne szczególnie dla klas młodszych. Posiada nieczęsto spotykane generatory kart pracy.	School Express
33.		Super Teacher Tools	Strona zawierająca generatory pomocy do pracy na lekcji.	Super Teacher Tools
34.		Tools for Educators	Strona zawierająca generatory pomocy do pracy na lekcji - krzyżówek, wyszukiwania, kostek do gry, gier. planszowych, labiryntów, słów wśród liter itp. Przygotowane materiały można wydrukować lub zapisać jako pdf z poziomu drukarki.	Tools for Educators
35.		Trimino	Generator gra dydaktycznej w formie podobnej do domina, pomocnej przy zapamiętywaniu par informacji.	Trimino

36.		Vacaroo	Bardzo łatwa w obsłudze aplikacja online do nagrywania głosu. Obsługuje popularne formaty plików dźwiękowych. Przydatna przy tworzeniu informacji zwrotnej online.	Vacaroo
37.		Wordwall	Strona umożliwiająca korzystanie i tworzenie z quizów i gier typu np. łączenie, uzupełnianie luk, porządkowanie itd. Bardzo intuicyjna w obsłudze. Tworząc jedną grę, tworzy się praktycznie kilka opcji, ponieważ można z niej automatycznie korzystać w różnych wariantach.	WordWall
38.		Wordart	Strona, na której można tworzyć chmury wyrazowe.	WordArt
39.		Wordsift	Strona ułatwiająca skojarzenia wyrazów, ich synonimów.	WordSift
40.		Write & Improve	Darmowe narzędzie opracowane przez Cambridge University zawierające bazę gotowych zadań/ tematów wypracowań, umożliwiające uczniowi uzyskanie automatycznej informacji zwrotnej, zawierającej określenie poziomu językowego użytego w napisanym tekście, zgodnie z międzynarodowymi standardami.	Write & Improve

5. Wybrane czynniki wpływające na przyswajanie wiedzy na lekcjach języków obcych (i nie tylko)

Wykorzystanie nowoczesnych, atrakcyjnych dla ucznia narzędzi, to jednak nie wszystko. Każdy nauczyciel marzy o tym, by wiedza, którą przekazuje podczas zajęć, była zrozumiana i zapamiętana przez uczniów. Dlaczego marzy...?

Cóż nie trzeba długo pracować w szkole, aby zdać sobie sprawę, że na sukces w tej pracy składa się wiele czynników, na które czasami mamy wpływ i również te niezależne od nas. Dlatego też praca nauczyciela jest zawodem pełnym wyzwań i umiejętności dostosowania się do indywidualnych potrzeb jednostki lub grupy oraz otwartości na zmiany i poszukiwanie stosownych sposobów dotarcia do uczniów. Spośród licznych składników wpływających na powodzenie procesu nauczania – uczenia się można wymienić:

- czynniki związane z dzieckiem;
- czynniki związane ze środowiskiem domowym;
- czynniki związane ze środowiskiem szkolnym.

Niewątpliwie ogromny wpływ na proces uczenia się, w tym także przyswajania języka mają uczucia i emocje. „To od nich właśnie zależy w głównej mierze zarówno sam fakt podjęcia przez ucznia decyzji o uczestnictwie w danym rodzaju działalności, jak i jej przebieg i rezultaty” (Szałek 2004). W przypadku, gdy dana sytuacja związana z przedmiotem jest odbierana jako sprzyjająca i znana, staje się równocześnie źródłem pozytywnych emocji, które powodują „otwarcie się” uczniów na informacje oraz skuteczniejszy przebieg procesów związanych z uczeniem się, w tym percepcji, kojarzenia, rozumienia i zapamiętywania. W sytuacji odbieranej jako źródło zagrożenia dochodzi do pewnej blokady psychicznej i uczucia frustracji, a co za tym idzie do zamknięcia się ucznia na proces uczenia się (Ericsson 1986). W tym kontekście nabierają wielkiego znaczenia wszelkie działania nauczyciela skierowane

na zapewnienie uczącym się określonego komfortu psychicznego i, co za tym idzie, stworzenie swoistego mikroklimatu, którego niezbędnymi składnikami powinny być:

- poczucie zaufania i bezpieczeństwa;
- poczucie akceptacji i zachęty;
- poczucie otwartości i autentyczności;
- poczucie zrozumienia i empatii;
- poczucie akceptacji;
- poczucie wzajemnego szacunku;
- poczucie wolności. (Szatek 2004)

Kolejnym ważnym czynnikiem mającym wpływ na przyswajanie języka obcego są wrodzone i nabyte cechy osobowości ucznia. Cechy te można podzielić na dwie sfery- kognitywną (intelektualną) i afektywną (emocjonalno-uczuciową). „Strefę kognitywną ludzkiej osobowości wyznaczają takie cechy, jak poziom ogólnej inteligencji, zdolności językowe oraz strategie uczenia się języka i strategia posługiwania się nim (in. strategie komunikacyjne)” (Szatek 2004). Strefa afektywna, czyli cechy osobowości związane z przeżywaniem to uczucia określające stosunek ucznia do samego siebie (szacunek do samego siebie, wiara we własne możliwości czy pewne zahamowania) oraz do otoczenia (motywacja, empatia, skłonności, nastawienie i in.).

5.1. Rola motywacji w procesie uczenia się języka obcego

Spośród wszystkich osobowościowych cech ucznia najistotniejszy wpływ wywiera motywacja. Co do tego glottodydaktycy nie mają wątpliwości. (Lasagabaster 2014) Motywacja stanowi główną siłę napędową procesu uczenia się, o czym powinien pamiętać każdy nauczyciel. Motywacja wywołuje w umyśle ucznia silną reakcję językową, którą można przedstawić w następujący sposób:

motywacja → wzbudzenie pozytywnych emocji → należyte pobudzenie organizmu → wzmożona aktywność umysłowa → przyspieszenie i usprawnienie procesu akwizycji języka. (Szałek 2004)

Powyższa reakcja wskazuje zatem, iż motywacja wzbudza w uczniach wiele pozytywnych emocji, wśród których wiodącą rolę zajmuje zainteresowanie, fascynacja i ciekawość.

Równie ważnym elementem, który ma wpływ na przebieg i rezultaty procesu nauczania, jest motywacja negatywna. Jej bezpośrednim następstwem jest blokada psychiczna, która prowadzi do obniżenia ogólnej aktywności uczącego się i znacznego spowolnienia procesu przyswajania języka. Na motywację negatywną mają wpływ różne czynniki. Czynniki środowiskowe – związane z pozaszkolnym funkcjonowaniem ucznia, czyli wpływ środowiska domowego i grup rówieśniczych jest praktycznie niemożliwy do zminimalizowania. Nauczyciel może jedynie uwrażliwiać rodziców na potrzebę zapewnienia uczniowi dogodnych warunków do nauki, zapewnić pomoc w obniżeniu bariery psychicznej lub informować rodziców o przyczynach trudności na jakie napotyka dziecko.

Drugą grupą są czynniki organizacyjne- związane z warunkami nauczania, na które nauczyciele mają również znikomy wpływ, ponieważ zapewnienie takich warunków jest w gestii władz oświatowych. Spośród innych czynników organizacyjnych należałoby wymienić brak możliwości wyboru języka, przeciążenie podstawy programowej, czy też usytuowanie lekcji języka obcego w planie ucznia.

Jedną z charakterystycznych cech szkolnej nauki języków obcych jest brak środowiska obcojęzycznego, co rzutuje na zbyt rzadki kontakt ucznia z językiem. Dodatkowo warunki nauczania języka obcego są stworzone sztucznie, na potrzebę lekcji, co nie zapewnia uczącym się poczucia celu. Stąd też

nauczyciele starają się zapewnić uczniom kontakt z tzw. „żywym językiem” poprzez stosowanie takich metod jak CLIL, *WebQuest*, dramę oraz udział w spotkaniach z obcokrajowcami m.in. przez projekty międzynarodowe.

Kolejną grupą to czynniki psychologiczne, które są związane z cechami osobowości ucznia- może to być wiek, spadek poziomu motywacji po kilku latach nauki, niewiara w siebie i negatywne nastawienie do nauki przedmiotu. Motywy uczenia się zmieniają się z wiekiem. To właśnie od najmłodszych lat dziecko ma potrzebę uczenia się i poznawania świata. Z biegiem lat ten proces zaczyna stawać się coraz bardziej świadomy, nastawiony na perspektywiczny cel i uzależniony od wcześniejszych doświadczeń dziecka. Nie bez znaczenia jest również wpływ grupy rówieśniczej. Ta świadomość, że popełniając błędy możemy narazić się na krytykę czy ośmieszenie powoduje negatywne nastawienie nastolatków i często jest powodem zniechęcenia.

Ostatnią grupą czynników leżących u podstaw negatywnego stosunku ucznia do uczenia się języka obcego są czynniki dydaktyczne związane z procesem lekcyjnym takie jak osoba nauczyciela (jego cechy osobowościowe, reakcje na sytuacje w klasie, monotonny sposób mówienia, a nawet niewystarczające kwalifikacje zawodowe), cele, treści, środki dydaktyczne (brak lub nieumiejętne użycie środków poglądowych), czy metody stosowane przez nauczyciela, które nie uwzględniają potrzeb uczniów.

Najważniejsze z przedstawionych wyżej czynników wydają się właśnie czynniki dydaktyczne, gdyż wywierają one największy wpływ na poziom i trwałość motywacji ucznia. To właśnie nauczyciel ma realną możliwość ukształtowania i rozwinięcia u swoich uczniów trwałego zainteresowania nauką języka obcego w warunkach szkolnych, a także znacznego zwiększenia jej efektywności.

5.2. Rola dostosowania metod pracy i doboru materiałów do indywidualnych potrzeb uczniów

Praca w szkole stanowi dla nauczyciela duże wyzwanie.

Poza przygotowaniem zadań dla uczniów należy wziąć pod uwagę wiele dodatkowych aspektów m.in. fakt, że w każdej grupie klasowej mogą znaleźć się uczniowie słabowidzący, z niepełnosprawnością ruchową, z chorobami przewlekłymi, z zaburzeniami koncentracji lub problemami w komunikowaniu się, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się i bardzo zdolni, niedostosowani społecznie lub zagrożeni takim niedostosowaniem. Rolą nauczyciela jest więc nie tylko zadbanie o to, by ćwiczenia były zgodne z podstawą programową, ale również, aby były właściwe i dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów.

Kolejnym, istotnym czynnikiem, który powinien być uwzględniony przez nauczyciela, jest teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardnera. Wiedza o mocnych stronach pomaga uczniowi wykorzystać jego wrodzone preferencje i uczyć się skuteczniej. Zgodnie z teorią każdy człowiek posiada wszystkie rodzaje inteligencji, które są rozwinięte w różnym stopniu. Wśród opisanych przez Gardnera inteligencji są:

- **inteligencja językowa** – osoby z tym typem inteligencji są wrażliwe na wzorce, zorganizowane, systematyczne, obdarzone umiejętnością rozumowania, gotowe do słuchania, czytania i pisania, zapamiętywania szczegółów;
- **inteligencja matematyczno-logiczna** – osoby z tym typem inteligencji potrafią myśleć abstrakcyjnie, precyzyjnie się wyśławiać, są dobrze zorganizowane, stosują logiczne struktury myślowe, tworzą uporządkowane notatki, lubią eksperymentować, rozwiązywać problemy;

- **inteligencja muzyczna** – osoby z tym typem inteligencji są wrażliwe na rytm, tonację i barwę dźwięków oraz wpływ emocjonalny muzyki;
- **inteligencja kinestetyczna (motoryczna)** – osoby z tym typem inteligencji posiadają umiejętność panowania nad własnym ciałem, przedmiotami, są uzdolnione manualnie, technicznie, najlepiej uczą się przez działanie, uczenie innych;
- **inteligencja interpersonalna (społeczna)** – osoby z tym typem inteligencji łatwo nawiązują kontakty, swobodnie porozumiewają się i współpracują z innymi, potrafią odczytywać znaczenie sytuacji towarzyskich;
- **inteligencja intrapersonalna** – osoby z tym typem inteligencji znają siebie, są wyczuwane na uznawane przez siebie wartości, świadome własnych zalet i wad, skryte. Potrafią same się motywować i lubią odróżniać się od innych. (Kubiczek 2009)

Nauczyciel powinien pamiętać o tym, że uczniowie różnią się od siebie również stylem uczenia się. Każdy człowiek odbiera świat (bodźce zewnętrzne) przy pomocy zmysłów. Styl uczenia się to sposób nabywania wiedzy i umiejętności poprzez ulubiony dla danej osoby kanał sensoryczny. Biorąc pod uwagę tę zależność, możemy podzielić uczniów na wzrokowców, którzy lubią kontakt wzrokowy, zapamiętują ilustracje, tabele, rysunki, wykresy i inne obrazy, słuchowców, którzy preferują słuchanie, rozmowę czy dyskusję, kinestetyków, którzy uczą się lepiej podczas ruchu, wykonywania czynności czy eksperymentowania. (Kiełczewska 2020)

5.3. Atmosfera na lekcjach

Kluczowym elementem, który ma wpływ na pracę uczniów, jest atmosfera w szkole i na lekcji. „Duch klasy” objawia się w uczniach poczuciem własnej wartości, zaangażowaniem się w proces uczenia się, samodzielnością,

umiejętnością współpracy oraz świadomym uczeniem się”. (Harmin 2005)

Dzięki niemu wzmacnia się poczucie własnej wartości dziecka. Uczniowie czują się w klasie bezpieczni, bardziej otwarci na działanie, zaangażowani i przede wszystkim chętni do współpracy.

Warto przedstawić kilka zasad, które wpływają na „ducha klasy”. Należą do nich:

- 1) jasno wytyczone cele, zrozumiałe dla ucznia;
- 2) odpowiednie wymagania stawiane wobec uczniów;
- 3) uczciwość, z jaką uczniowie chcieliby być traktowani;
- 4) współdziałanie uczniów w procesie nauczania-uczenia się;
- 5) wsparcie ze strony nauczyciela i poczucie, że starania ucznia zostaną zauważone;
- 6) bezpieczeństwo;
- 7) przyjazne środowisko. (Zajac 2017)

Dobrego klimatu na zajęciach nie można nakazać, a należy wypracować. Na jego wytworzenie i utrzymanie wpływa wiele czynników, za którymi stoi przede wszystkim przemyślana praca nauczyciela i jego postawa. To on, wykorzystując istotne narzędzia, dobierając stosowne metody i odpowiednio sterując tym, jaki klimat panuje na zajęciach, może wdrożyć uczniów do świadomego włączenia się w proces przyswajania wiedzy. Nasuwa się więc pytanie: „Jaki powinien być idealny nauczyciel, który sprawi, by uczniowie czuli się w klasie dobrze”?

W opinii nastolatków idealny nauczyciel powinien być pasjonatem, który ma zamiłowanie do tego, czego uczy. Jest zaangażowany i zmotywowany.

W przygotowanie zajęć wkłada dużo wysiłku i czasu. Jego sympatia i przychylność przekładają się na dobre relacje z uczniami. Jest cierpliwy i potrafi czekać na oczekiwane rezultaty, ponieważ ma świadomość, że na opanowanie pewnych zagadnień potrzeba czasu. Jest kreatywny - potrafi poprowadzić zajęcia w sposób oryginalny i ciekawy. Umie motywować do pracy i przekonać uczniów, że ich działania mają sens i w przyszłości przyniosą korzyści. Istotną cechą dobrego nauczyciela jest również to, że potrafi słuchać, analizować potrzeby wszystkich w klasie i traktuje ich z szacunkiem. Oceniając, nie krytykuje, a motywuje do pracy.

Nie bez znaczenia jest również dbałość nauczyciela o samorozwój. Poprzez udział w szkoleniach i warsztatach poznaje on nowe metody pracy z uczniem. Jest dociekliwy i otwarty na wprowadzanie takich elementów lekcji, które będą skuteczne w nauczaniu. Co więcej, uczniowie doceniają to, że nauczyciel potrafi posługiwać się nowoczesną technologią, swobodnie korzysta z różnych aplikacji, programów i sprzętu. Interesuje się tym, co jest bliskie uczniom.

Na podstawie przeprowadzonych badań udowodniono, że bardzo istotną rolę w budowaniu odpowiedniej atmosfery w pracy w szkole pełni ... humor. „Równie ważnym aspektem pracy nauczycieli jest pobudzanie uczniów do myślenia za pomocą humorystycznych zagadek i nietypowych porównań. Wpływa to również na redukcję monotonii i znużenia. Treści podawane na wesoło są ponadto szybciej i dłużej zapamiętywane.” (Tamblyn 2003) W zależności od grupy wiekowej nauczyciel może zastosować różne formy komizmu takie jak zabawne porównania, historyjki, celowe przejęzyczenia czy zagadki oparte na grze słownej. Humorystyczne elementy podczas lekcji nie tylko uatrakcyjniają nauczane treści, ale również zwiększają ich stopień zapamiętywania.

PODSUMOWANIE

Prezentowane w niniejszej pracy metody, stanowią propozycję narzędzi dla nauczyciela, ułatwiających dotarcie do wszystkich uczniów. Stwarzanie sytuacji zbliżonych do rzeczywistych, co ułatwiają omówione wcześniej metody, daje lepsze warunki do przyswajania wiedzy, rozwijania takich umiejętności językowych jak czytanie i słuchanie ze zrozumieniem, stosowanie reguł gramatycznych czy porozumiewanie się w języku obcym. Oczywiście jest więc, że inicjowanie takich realiów przez nauczyciela, który znając uczniów i ich umiejętności językowe, organizacyjne czy artystyczne wie, jak mobilizować ich aktywność i wykorzystywać różnorodne umiejętności pozajęzykowe, jest kluczowe.

Wprowadzanie zarówno tradycyjnych, jak i nowoczesnych metod pracy podczas zajęć wzbudza zainteresowanie i zaangażowanie uczniów, zapobiega monotonii, a co za tym idzie - utracie motywacji przez uczniów czy wypaleniu zawodowemu nauczyciela. Dobrze przemyślana i zorganizowana lekcja jest szansą na zapewnienie harmonijnego rozwoju uczniów. Odpowiedni przydział zadań sprawia, że każde dziecko czuje się ważne i docenione. Poruszanie tematów bliskich nastolatkom wzbudza ich zainteresowanie i pozytywnie wpływa na poziom zaangażowania. Praca w oparciu o metodę CLIL, dramy czy *WebQuestu* daje duże możliwości rozwoju uczniów, biorąc pod uwagę ich preferencje uczenia się, zainteresowania, czy rodzaje dominujących inteligencji. Czy zatem warto wdrażać w swojej pracy w szkole prezentowane w tej pracy metody? Z pewnością tak, ponieważ płynące z nich korzyści zarówno dla ucznia, jaki i nauczyciela są nieocenione, a dobra atmosfera powstająca przy ich stosowaniu zwiększa nie tylko efektywność, ale i przyjemność pracy.

Praca w szkole rodzi liczne wyzwania, problemy, ale również sytuacje, które sprawiają, że nauczyciel ma poczucie satysfakcji. Cytując słowa

Tadeusza Kotarbińskiego: „Chodzi o to, aby człowiek z ochotą robił to, co robić musi, by tego, co robić musi, nie robił tylko dlatego, że musi, by to, co robić musi, robił z pełnym upodobaniem i oddaniem.” (Kotarbiński 1963)

BIBLIOGRAFIA Z UWZGLĘDNIENIEM NETOGRAFII

- [1.] Ball, P., Kelly, K., Clegg, J., (2015). Putting CLIL into Practice. Oksford, Oxford University Press
- [2.] Basińska A. (2017) Teoria w pigułce Zestaw 5 Zeszyt 1
<http://www.bc.ore.edu.pl/Content/981/JO_5_1.pdf> [dostęp 18 lutego 2022]
- [3.] Bentley, Kay (2010). TKT CLIL. Cambridge: Cambridge University Press
- [4.] Bochenek, Adam (2000). Anatomia człowieka, t. IV, Układ nerwowy ośrodkowy. Warszawa, PZWL
- [5.] Coyle, D., Hood, P., Marsh, D., (2010). CLIL: Content and language integrated learning. Cambridge, Cambridge University Press
- [6.] Deller, S., Price, Ch., (2007). Teaching Other Subjects Through English. Oksford, Oxford University Press
- [7.] Dyba K. (Red.), (2006) InterEOL Edukacja Interkulturowa OnLine. Gliwice: Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA Gliwice
<http://www.edunews.pl/images/pdf/podrecznik_intereol.pdf>
[dostęp 7 listopada 2021]
- [8.] Dykta, Aleksandra (2020) WebQuesty – pomysł na zadania językowe pełne frajdy? Horyzonty Anglistyki NR 16 (Kwiecień 2020)
<<https://horyzontyanglistyki.pl/artukul/webquesty-pomysl-na-zadania-jezykowe-pelne-frajdy>> [dostęp 2 grudnia 2021]
- [9.] Ericsson, Eie (1986) Foreign Language Teaching from the Point of View of Certain Student Activities. Goteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis
- [10.] Farmer D. (2021) Drama strategies. dramaresource.com
<<https://dramaresource.com/drama-strategies/>> [dostęp 2 grudnia 2021]

- [11.] Furgoł, S., Hojnacki, L., (2013) Poradnik dla nauczycieli. Metoda projektu w szkole ponadgimnazjalnej. Kraków, Wyższa Szkoła Europejska. <<http://docplayer.pl/20431136-Poradnik-dla-nauczycieli-metoda-projektu-w-szkole-ponadgimnazjalnej.html>> [dostęp 9 listopada 2021]
- [12.] Gałązka, Alicja (2013). Future learning system: drama w nauczaniu języka angielskiego: perspektywa psychopedagogiczna. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [13.] Gałązka A. (2015) Creating emotional awareness through drama in the second language acquisition.
<https://www.researchgate.net/publication/312044627_Creating_emotional_awareness_through_drama_in_the_second_language_acquisition> [dostęp 19 listopada 2021]
- [14.] Gałązka A. (2019) Drama w rozwijaniu kompetencji społecznych i emocjonalnych w edukacji wczesnoszkolnej.
<<https://journals.us.edu.pl/index.php/CHOWANNA/article/view/9909/7710>> [dostęp 10 października 2021]
- [15.] Grabania-Mukerji, Małgorzata (2012). Metoda WebQuestu w nauczaniu języków obcych. Zeszyty Glottodydaktyczne Jagiellońskiego Centrum Językowego, Zeszyt 4/201, s. 69-77
- [16.] Harmin, Merrill (2005). Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?, Warszawa, CEO
- [17.] Karczewska, D. (2009) Klasyfikacja i ocena francuskojęzycznych zasobów glottomultimedialnych. W: M. Pawlak, M. Derenowski, B. Wolski (red.) Problemy współczesnej dydaktyki języków obcych. Poznań-Kalisz: Polskie Towarzystwo Neofilologiczne, s. 149-163
- [18.] Kiełczewska A. Style uczenia się i ich wpływ na „sukces szkolny”, <<https://epedagogika.pl/dzialania-opiekuncze-i-wychowawcze/style-uczenia-sie-i-ich-wplyw-na-sukces-szkolny->

- [4131.html#:~:text=Przyj%C4%99%C5%82o%20si%C4%99%20uwa%C5%BCa%C4%87%2C%20%C5%BCe%20je%C5%9Bli,metody%20pracy%20d o%20tego%20modelu>](#) [dostęp 19 stycznia 2022]
- [19.] Kondrat Dorota (2020). Drama na lekcjach języka angielskiego z dziećmi i młodzieżą. *Języki Obce w Szkole* 2020/3, s. 67-72
- [20.] Kotarbiński Tadeusz (1963). *Traktat o dobrej robocie*. Wrocław – Warszawa – Kraków, ZN im. Ossolińskich
- [21.] Kotz A. (2013) *Nowe podejście do nauczania języka obcego*. Goethe Institut <<https://www.slideshare.net/MonikaWisa/clil-vortrag>> [dostęp 29 grudnia 2021]
- [22.] Kubiczek, Bożena (2009). *Metody aktywizujące*. Opole, Wydawnictwo Nowik Sp.j.
- [23.] Kumycz-Ochęcka, Aleksandra (2020). *Drama w nauczaniu języków obcych poradnik praktyczny*. Łódź, Eurodialog
- [24.] Lasagabaster D., Doiz A., Sierra J. M. (Eds.), (2014), *Motivation and foreign language learning: From theory to practice*. Cambridge, CUP
- [25.] Marko, Anna (2014) *Drama na lekcjach języka obcego – o potencjale metody*. *Homo Ludens* 2014, 1(6), 87–100
- [26.] Parr-Modrzejewska, A., Szubko-Sitarek, W. (2019) W. CLIL4Children. *Praktyczne wskazówki dla nauczycieli szkół podstawowych. Języki obce w szkole*. nr 2019/1 str. 17 <<https://jows.pl/artykuly/clil4children-praktyczne-wskazowki-dla-nauczycieli-szkol-podstawowych>> [dostęp 10 grudnia 2021]
- [27.] Pawlak, M. (2010) *Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe: założenia, praktyka, perspektywy*, *Języki Obce w Szkole* nr 6/2010 str.19 <<http://bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=265&dirds=1&tab=1>> [dostęp 26 listopada 2021]

- [28.] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., Dz.U. z 2017 r., poz. 356
- [29.] Szafraniec M. (2020) WebQuest jako strategia i środek edukacji zdalnej. RODN „WOM” w Katowicach <<http://www.tech8katowice.pl/wp-content/uploads/2020/10/Metoda-WebQuest-jako-strategia.pdf>> [dostęp 20 listopada 2021]
- [30.] Szałek, Marek (2004) Jak motywować uczniów do nauki języka obcego?, Poznań, Wagros
- [31.] Szczepczyk- Klimek A. 11 cech idealnego nauczyciela. <<https://www.frang.pl/11-cech-idealnego-nauczyciela/>> [dostęp 10 stycznia 2022]
- [32.] Tamblyn, Doni (2003). Laugh and Learn:95 Ways to Use Humor for More Effective Teaching and Training. NewYork, AMACOM
- [33.] Wessels, Charlyn (1987). Drama. Oxford, Oxford University Press
- [34.] Wika E. (2019) Metoda WebQuest – przyjazny mózgowi i skuteczny sposób nauczania. szkola-podstawowa.edu.pl <<https://szkola-podstawowa.edu.pl/metoda-webquest/>> [dostęp 5 grudnia 2021]
- [35.] Zajac D. (2017) Jak skutecznie budować dobrą atmosferę w klasie? Akademia rozwoju nauczyciela <<https://www.czasopismopolonistyka.pl/artukul/jak-skutecznie-budowac-dobra-atmosfere-w-klasie>> [dostęp 5 stycznia 2022]

WYKAZ ILUSTRACJI

Ilustracja 1. Filary metody CLIL,	10
Ilustracja 2. Podstawowe korzyści płynące z dramy	18
Ilustracja 3. Funkcje lewej i prawej półkuli mózgowej	21
Ilustracja 4. Cykl życia zadania opartego na dramie	26
Ilustracja 5. Budowa WebQuestu	42

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Wady i zalety zastosowania CLIL.....	16
Tabela 2. Użyteczne strony z zadaniami, scenariuszami lub pomysłami na ciekawe lekcje	44